

– et aktuelt læremiddel
i tidsskriftform

Norsknytt

ISSN 0801 5368

- Digitalt norskverk
- Aschehoug lanserer Fabel
- Fra Saga til CD til bare Saga
- Norske kortfilmer 2011–2012
- Etymologisk ordbok
- Gutter og lesing
- Ivar Aasen-bøker

- Nynorske ordlisteøvelser
- Begrepsinnlæring
- Elevsvar – nyhetsartikkel
- Elevsvar – mellomtittel
- Elevsvar – personvern
- Nynorsk-quiz
- Latinske ord og uttrykk

Hva er Norsknytt?

Norsknytt er et læremiddel i tidsskrift-format, særlig myntet på norsklærere i ungdomsskolen. Et overordnet mål for tidsskriftet er å tilby lærere kopieringsoriginaler, praktiske undervisningstips og faglig oppdatering. Norsknytt ønsker å gi liv og variasjon til norskundervisningen.

Norsknytt ble startet opp av norsk-læreren Jon Hildrum i Namsos i 1976. Nord-Trøndelag fylkeskommune finansierte i en lengre periode utgivelsen av Norsknytt, for å sikre at tidsskriftet ble tilgjengelig for alle ungdomsskolene i Nord-Trøndelag. Senere har tidsskriftet spredt seg til resten av landet.

Alle tekstene i Norsknytt er omfattet av opphavsrett, men lærere kan fritt kopiere alt stoff som er tilrettelagt for elever.

Siden oppstarten har Norsknytt hatt to redaktører. Norsklærer Jon Hildrum var redaktør fra 1976 til 2006. Norsklærer Øystein Jetne har vært redaktør siden 2007.

Vil du abonnere?

Et årsabonnement (fire numre per år) koster 590,- kroner. Bestillingen sendes:

Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

eller:

post@norsknytt.no

Tidligere årganger

Abonnenter på Norsknytt har anledning til å bestille tidligere årganger til redusert pris. Porto og forsendelseskostnader kommer i tillegg:

- ◆ Årgangene fra 1990 til 1992 koster 50,- kroner per årgang.
- ◆ Årgangene fra 1993 til 2006 koster 200,- kroner per årgang.
- ◆ Årgangene fra 2007 til 2012 koster 350,- kroner per årgang.

Innholdsfortegnelse for Norsknytt 3-2013

- 4 Omtale av læreverket *Apropos/skriving*
- 5 Lett revisjon av eksempele oppgavene til eksamen
- 6 Omtale av læreverket *Fabel*
- 7 Omtale av fagboka *Gutter og lesing*
- 8 Omtale av læreverket *Fabel*
- 9 Andre bokomtaler
- 12 Kortfilmomtaler: *Norsk Kort 2012*
- 13 Kortfilmomtaler: *Norsk Kort 2013*
- 14 Tips om ordlisteøvelser
- 15 Ordlisteøvingar 1–6 (nynorsk)
- 20 Tips om begrepsinnlæring
- 21 Ordforklaringer: nyhetsartikkel
- 22 Ordforklaringer: mellomtittel
- 23 Ordforklaringer: personvern
- 24 Nynorsk-quiz 1–2
- 26 Latinske ord og uttrykk 1–6
- 32 Slik oppgir vi kilder på skolen vår
- 33 Klipp-og-lim-ark med kompetanse mål
- 34 Fasitsider

Smakebiter fra neste nummer:

- ◆ **De beste ungdomsbøkene 2013**
I år som i fjor plukker vi ut bokanbefalinger både for åttende, niende og tiende trinn.
- ◆ **Muntlig eksamen i norsk**
Utdanningsdirektoratet har lagt nye føringer for hvordan muntlig eksamen skal avvikles på ungdomstrinnet. Hvilke muligheter og hvilke fallgruver finnes?
- ◆ **Rettskrivningskryssord**
Vi gjenopptar tradisjonen med rettskrivningskryssord, både på nynorsk og bokmål.
- ◆ **Feilfinningsprøver**
Fra tid til annen kan elevene få prøve seg som korrekturlesere, både på bokmål og nynorsk. Norsknytt presenterer tekster med passe mange og passe avanserte skrivefeil!

NORSKnytt

Nye læremidler for ungdomstrinnet

Da den reviderte læreplanen i norsk ble lagt fram sommeren 2013, hadde de store lærebokforlagene allerede arbeidet i et par år med å utforme nye lærebøker. En revisjon avstedkommer ikke det samme behovet for nye lærebøker som en reform, men faktisk har norskfaget endret seg en god del siden Kunnskapsløftet ble innført i 2006. For ungdomstrinnet sin del er det sammenliknende perspektivet i litteraturhistorien falt bort, og den samme veien er det gått med de seks temaparene som styrt mye av litteraturutvalget i den forrige generasjonen med lærebøker. Borte er også en rekke sjangernavn – selv om ikke det innebærer at sjangrene er glemt.

Motsatt er det kommet inn flere nye kompetanse mål knyttet til grammatikk, tekstbearbeiding og skrivehandlinger. Den aller viktigste endringen knytter seg likevel til den nynorske rettskrivningen: Etter rettskrivningsreformen i 2012 er det faktisk slik at de aller fleste ungdomsskolelever i Norge bruker lærebøker med det som i dag regnes som feilaktig nynorsk. Nynorskoplæringen blir ikke akkurat lettere ved at elevene sjeldent møter korrekt rettskrivning.

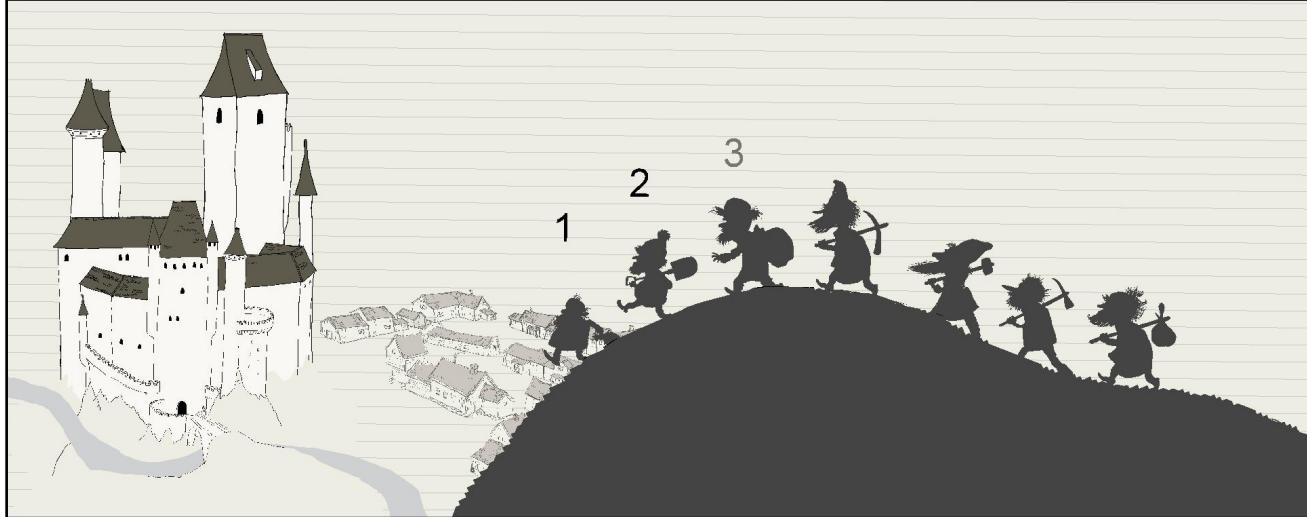
Det er en kjent sak at forlagene kan tjene mer penger på å blåse opp betydningen av de endringene som skjer i læreplanen. Jo større og mer dyptgripende endringer, desto mer nødvendig er det for skolene å kjøpe nytt. Denne gangen er det bare snakk om en revisjon, og kommunene har i svært liten grad gitt skolene ekstra budsjettmidler for å fornye lærebokparken. Norsk lærere på ungdomstrinnet bør likevel argumentere hardt for nye læremiddelkjøp: I dette nummeret av Norsknytt vanker mye skryt til to nyutviklede norskverk, og fra høsten av er også opplagsvinneren Kontekst på banen med en ny utgave.

Den første investeringen mange ungdomsskoler må gjøre knytter seg uansett til innkjøp av nye nynorskordlister. Også våren 2014 får elevene lov til å følge gammel rettskrivning til eksamen, men så er det slutt. Neste skoleår er det bare den nye nynorskrettskrivningen som er godtatt i skoleverket, ikke den gamle. I dette nummeret av Norsknytt bringer vi fem sider med ordbokovelser. Gjennom arbeid med disse oppgavene kan elevene både lære seg å finne fram i ordlistene og å øke oppslagstempoet.

I dette nummeret vier vi også mye plass til kryssord med latinske ord og uttrykk. Løsningsordene er stort sett temmelig vanlige i det norske språket, og for elevene kan det være gøy å oppdage noe av den historien som importordene bærer med seg. Norskfaget skal jo være morsomt – i tillegg til å være nyttig!

For norsk lærere er det gledelig at det begynner å løsne i forhold til digitale læremidler. Snart kan det være slutt på den tiden da Norsknytt var det eneste læremiddelet som fornyet seg flere ganger hvert år ... Har du selv ideer til hvordan Norsknytt kan fornye seg, er du selvsagt velkommen til å gi lyd fra deg. Send gjerne en e-postmelding til redaksjon@norsknytt.no eller skriv en melding på Norsknytts Facebook-side.

Omtale av nytt læremiddel:

MAGISKE TALL: Illustrasjonen er hentet fra en instruksjonsvideo med gjennomgang av sjangertrekk i eventyrene.

Sjumilssteg for skriveopplæringen

Med nettstedet «Apropos/skriving» setter Cappelen Damm en helt ny standard for digitale læreverk i norskfaget. Alle ungdomsskoler får gratis prøvetilgang våren 2014.

Da lærebokforlagene lanserte nye lærebøker i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet, sørget forlagene for å bygge opp nettsteder som kunne sies å imøtekommne nye behov. Forsøkene var dyre og halvhjertede – og responsen blant norsklærerne heller laber.

Avgjørelsen om å revidere læreplanen i norsk i 2013 sparket nytt liv i forlagene. Selve hovedmålet med revisjonen var å styrke skriveopplæringen, og det er nettopp skivedelen av norskfaget som Cappelen Damm nå sikter seg inn mot. Nettstedet «Apropos/skriving» er spesialtilpasset skriveopplæringen på ungdomstrinnet.

Fire skrivehandlinger og seksten sjanger

En av de viktigste endringene i læreplanen går ut på at de såkalte skrivehandlingene er løftet fram. Ny skrifteforskning framhever skrivehandlinger som en spesielt fruktbar innfallsvinkel til skriving, med vekt på formålet for skrivingen. Kort sagt er det formålet med skrivingen som styrer hvilke skrivestrategier man bør ta i bruk.

Nettstedet «Apropos/skriving» er bygd opp rundt fire skrivehandlinger – å informere, å argumentere, å fortelle og å reflektere. Til hver skrivehandling hører en filmsnutt på omtrent åtte minutter. Det er underholdningsartisten og språkkunstneren Ravi som geleider seerne gjennom videoen, som både er underholdende og informativ. Slik sett er det galt å påstå at det digitale læreverket bare ivaretar én av de digitale ferdighetene: Filmsnuttene kan utvilsomt brukes til å arbeide bevisst med elevens lytteferdigheter,

og de mange tekstdokumentene knytter lesing og skriving sammen på en elegant måte.

Selv om sjangernavnene ser ut til å forsvinne fra oppgavetekstene til skriftlig eksamen, er det på ingen måte slik at sjangeropplæringen er på vei bort fra læreverkene. Cappelen Damm klistrer i «Apropos/skriving» seksten ulike sjanger til hver sin skrivehandling, med utgangspunkt i hvilken skrivehandling som normalt sett er mest til stede i de ulike sjangrene:

- Skrivehandlingen «å informere» dekker sjangrene fagartikkkel, instruksjon, portrettintervju, søker/CV og referat.
- Skrivehandlingen «å argumentere» dekker sjangrene debattinnlegg, drøftingsartikkkel og omtale/anmeldelse.
- Skrivehandlingen «å fortelle» dekker sjangrene eventyr, dramatekst, novelle og lyrikk.
- Skrivehandlingen «å reflektere» dekker sjangrene essay, kåseri, digital fortelling og tolkning/analyse.

Debattinnlegg og eventyr først ut

Foreløpig er det bare undervisningsressursene knyttet til debattinnlegg og eventyr som er klare. Resten av nettstedet skal etter planen være ferdigstilt til skolestart 2014.

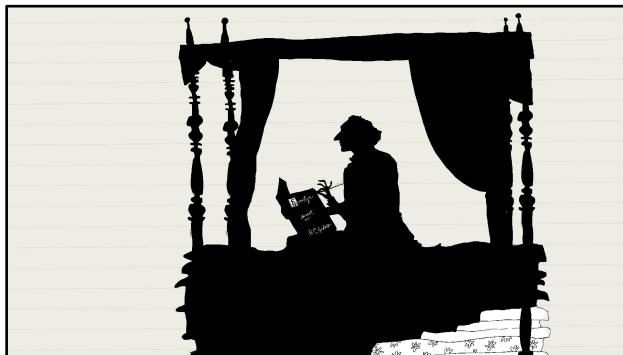
Hva er det så norsklærere kan vente seg av innhold? Til hver sjanger blir det laget en kort

filmsnutt som gir elevene et innblikk i sjangeren. Illustrasjonen på motsatt side er hentet fra en slik filmsnutt om eventyr, og filmsnuttene er en form for tegnefilm med stadig veksling mellom sitater, sentrale faguttrykk og friske, elegante strekeregninger. Oppå det hele ligger en rolig fortellerstemme – dette er undervisningsfjernsyn på sitt aller beste!

Ytterligere tre filmsnutter tilbyr en nitid gjennomgang av tre tekster innenfor sjangeren. Det er et mål at de tre tekstene og de tilhørende gjennomgangene skal rette seg mot elever på ulike nivåer, slik at nettstedet ivaretar behovet for differensiert opplæring. Tekstene som blir gjennomgått, ligger ute på nettstedet. Alltid er én av tekstene på nynorsk og de to andre på bokmål.

Men det stopper ikke der. Nettstedet tilbyr også en rekke korte skriveoppgaver til hver tekstgjennomgang. Her får elevene øve seg på trekk som er spesifikke for de ulike sjangrene, og elevene tvinges tilbake til teksten for å svare. Det store spørsmålet er om brukerne av nettstedet kommer til å utnytte oppgavekomponenten fullt ut. Både lærere og elever får brukernavn og passord for å logge seg på, og elevsvarene lagres slik at læreren kan få se hva elevene har svart.

Forslag til større skriveoppgaver ligger lagret på et eget område, «Lærerressurser». Her finnes også forslag til vurderingskriterier. Disse

KUNSTEVENTYR: I sjangergjennomgangene kan elevene få høre om forfattere som H.C. Andersen, men noen litteraturhistorisk gjennomgang får de ikke.

Justerte eksemeloppgaver fra Utdanningsdirektoratet

Utdanningsdirektoratet reviderte ved utgangen av september de eksemeloppgavene som ligger ute i forbindelse med skriftlig eksamen 2014. Endringene består i at sjangernavnene er fjernet fra oppgaveteksten, fordi sjangernavnene i høst ble fjernet fra læreplanen i norsk. Opgavene vil nå være enda sterkere knyttet til skrivehandling og formål med teksten. Dette innebærer ikke at elevene ikke kan bruke kunnskaper som han eller hun måtte ha om ulike sjangerer, men elevene vil

KJAPP OPPDATERING: Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen er tegnet inn i filmen om debattinnlegg. Han trenger argumenter.

kriteriene er knyttet til fire områder: «innhold», «kommunikasjon», «oppbygging» og «språk og stil». Kriteriene er utformet som en rekke ja/nei-spørsmål, altså en form for huskeliste eller sjekkliste. Spørsmålene er både mange og gode – og vil kunne fungere som en god skrivestøtte brukt på riktig måte.

Overkommelig eller svindyrt?

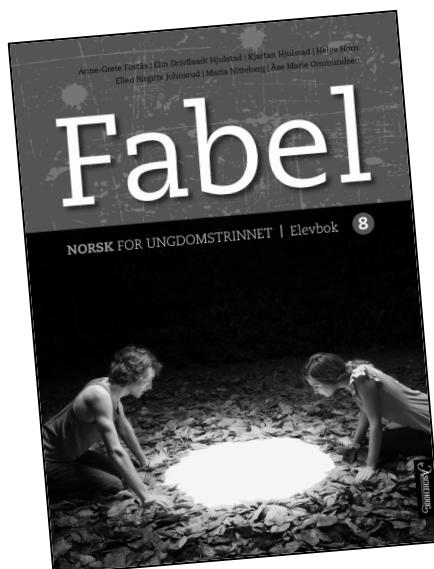
Fra januar 2014 vil alle ungdomsskoler som ber om det, få gratis tilgang til «Apropos/skriving». Foreløpige signaler tyder på en skolene må betale i alle fall en liten avgift skoleåret 2013/2014 – og så er det store spørsmålet om forlaget priser tjenesten så høyt at skoler må takke nei. Det ville være synd, for «Apropos/skriving» vil kunne innebære et stort løft for norskfaget, uansett hvordan norsklærere til slutt velger å bruke de mange komponentene.

*

Sentralt i utviklingen av «Apropos/skriving» står Eystein Ellingsen og Marthe Blikstad-Balas. Ellingsen har mange års erfaring som norsklærer på ungdomstrinnet i Kristiansand. Blikstad-Balas er tilsatt ved Universitetet i Oslo, der hun er stipendiat ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning.

altså ikke finne noe sjangernavn nevnt eksplisitt. De andre endringene i eksamensformen står ved lag. Elevene vil få tilgang til forberedelsesstoffet klokka 0900 dagen før eksamen. Det innføres en kortvarsoppgave i tillegg til langvarsoppgaven. Den tradisjonelle inndelingen i én skjønnlitterær dag og én sakprosadag vil i noen år leve videre i B-oppgaven, men elevene vet ikke på forhånd hvilke skrivehandlinger som er aktuelle på henholdsvis hovedmåls- og sidemålsdagen.

Omtale av ny lærebok:

Aschehoug på banen med nytt norskverk

Fabel er navnet til Aschehougs nye norskverk for ungdomstrinnet. Åttendeklasseboka virker svært solid og fortjener særlig ros for god bruk av eksempeltekster.

Aschehoug stod igjen på stasjonen da de store lærebokforlagene gav ut nye norskverk for ungdomsskoleelevene i 2006. *Studio Norsk* solgte minst av alle lærebokverkene som ble lansert.

Nå har Aschehoug hatt bedre tid til å arbeide fram et produkt av høy kvalitet. Mens Gyldendals opplagsvinner *Kontekst* har lagt på seg og nå teller tjue komponenter, går *Fabel*-forfatterne motsatt vei med én bok for hvert årstrinn.

Lærebøkene er bygd opp etter samme metoddikk som mellomtrinnsverket *Zeppelin*. Det legges stor vekt på lese- og skrivestategier og vurdering for læring. Et typisk kapittel åpnes med læringsmål og avsluttes med ulike former for skriverammer, for eksempel skrivetips og en sjekkliste. Helt til slutt kommer måloppgaver som viser tilbake til læringsmålene.

Åttendeklasseboka åpner med to kapitler som bør passe bra på starten av ungdomstrinnet: Først kommer et godt kapittel om lesing og lesestrategier, deretter et kapittel om muntlige presentasjoner. Så kommer en liten nyvinning i forhold til de lærebøkene som er ute på markedet: Den reviderte læreplanen inneholder tydeligere krav til rettskrivning og grammatikk-kunnskaper. *Fabel* svarer med et kapittel av den gamle typen, i slekt med den gamle språklæra til Knappen. Men begrepet «sementord» virker rart.

Gode eksempeltekster

En av de aller største godbitene i *Fabel* 8 er Knut Hamsuns *En ganske alminnelig flue av middels*

størrelse. Fortellingen fra 1938 er forkortet og språket normalisert. Eksempelteksten er plassert tidlig i kapitlet «Fortellinger», og forfatterne kommer stadig tilbake til den lett humoristiske Hamsun-teksten når de forklarer begreper som frampek, synsvinkel og spenningskurve. Norskklærere som lurer på hva godt eksempeltekster kan føre med seg, bør rett og slett lese dette kapitlet, for her er det en finfin blanding av teori og teksteksempler.

Læreboka for åttende trinn tar for seg til sammen åtte sjangerkapitler, om fagartikkel, leserinnlegg, intervju, anmeldelse, fortelling, fantastisk fortelling, tegneserier og dikt. Hvert kapittel åpner med en eksempeltekst. Utover i kapitlet blir det stadig vist til denne eksempelteksten, så det vil nok være lurt å arbeide intensivt med læreboka til hele kapitlet er gjennomgått – og heller spe på med egne opplegg i etterkant. Tar elevene tar pause fra kapitlet i for lang tid, kan eksempelteksten forsvinne fra elevenes bevissthet, og da vil lærebokteksten ikke fungere like godt.

Spenstig litteraturutvalg

Den siste halvdelen av læreboka, til sammen 170 boksider, er en tekstsamling der elevene møter flere tekster fra de sjangrene som er gjennomgått i teoridelen.

Det kan virke som om lærebokforfatterne har kost seg med oppgaven, for her er det flust av nye og interessante tekster i læreboksmammenheng.

Her er Shaun Tans *Varsler skremmer ikke* (også brukt i årets nasjonale leseprøve for 8. og 9. trinn), David Lagercrantz' *Jeg er Zlatan* og Aina Bassos *Inn i elden*.

Tekstene er utstyrt med oppgaver som kan gi næring til tanken både før, under og etter lesingen. Lærebokforfatterne fortjener honnør for kvaliteten på oppgavene: Bestillingene er varierte og vil hjelpe elevene til å forstå tekstene bedre.

Foran mange av tekstene er det også tatt med forfatterpresentasjoner, for å hjelpe elevene med å se sammenhengen mellom tekst og forfatterskap.

Digitale løsninger

Læreverket *Fabel* er ikke bare bøker i papir. Noe som kalles «lærerens digitalbok» er en digital versjon av læreboka og samtidig en lærerveiledning. Den digitale læreboka er beriket med oppgaver, bilder, lyd og filmklipp. Norsk lærere som har tilgang til prosjektører eller smarte tavler, kan med andre ord få litt ekstra ut av læreboka.

Også et eget elevnettsted er i ferd med å bygges opp. Layouten der er god, akkurat som i læreboka. Enkelte godbiter finnes, men foreløpig virker innholdet noe tynt.

Tiendeklasseboka klar i 2015

Bak *Fabel* står en forfattergruppe på sju: Elin Drivflaadt og Kjartan Hjulstad fra Stavanger, Anne-Grete Fostås fra Gausdal, Helge Horn og Åse Marie Ommundsen fra Oslo, Maria Nitteberg fra Hvaler og Ellen Birgitte Johnsrød fra Bergen. Niendeklasseboka er klar til høsten 2014, og hele verket skal være klart sommeren 2015.

Forlaget lover å holde fast ved den utstrakte bruken av eksempltekster, og det kommer nye kapitler om tekstbinding og grammatikk. Blant de planlagte sjangrene på niende trinn er bildebok, novelle, reportasje og reklame. På tiende trinn flyttes fokuset til kåseri, essay, formelt brev, drama og film.

Litteraturhistorien er kraftig nedtonet i læreplanen for ungdomstrinnet, og dette forholder Aschehoug seg til. På elevnettstedet er det likevel en gjennomgang av litteraturhistorien, slik at elevene til enhver tid har tilgang til lærestoff om epokene.

Alt i alt framstår *Fabel* som et svært solid læreverk – trygt og enkelt å bruke både for nyutdannede og erfarne norsk lærere. Hvis ungdomsskoler er på jakt etter et nytt norskverk i papirformat, fortører *Fabel* seg som et godt valg. Forlaget tar 600 kroner for hver elevbok, men da får man altså teoribok og litteratursamling i ett.

Fagbok om lesing

Mange innfallsvinkler til temaet gutter og lesing

Hvorfor sliter ungdomsskoleguttene mer med lesing enn det jentene gjør? Hva kan lærere og andre voksne gjøre for å motivere guttene?

Spørsmålene er mange i antologien *Gutter og lesing*, utgitt av Fagbokforlaget og Landslaget for norskundervisning (LNU). Leseforskere fra hele Skandinavia forsøker å gi svar:

Gunilla Molloy påpeker at mange gutter viser aktiv motstand mot lesing. Det å lese bøker blir sett på som noe utpreget feminist, og om mulig er det en enda verre opplevelse å måtte snakke om bøkene etterpå.

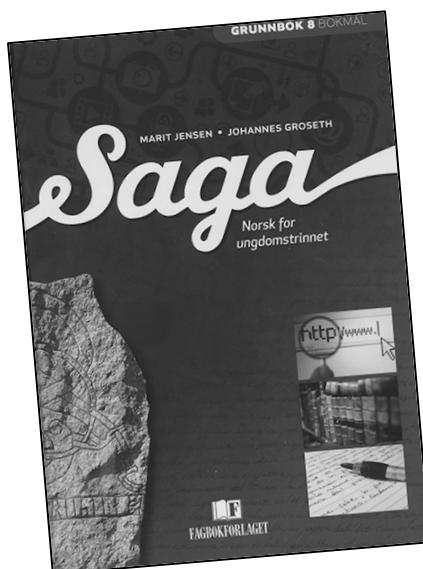
I Norge har Kåre Kverndokken undersøkt bokomslagene til ungdomsbøkene fra 2011. Han finner at to tredeler av ungdomsbøkene er skrevet av kvinner, og at mange bøker som rent innholdsmessig kunne ha appellert til gutter, har fått kyssende par og løkkeskrift på forsiden. Slike bøker vil tenåringsgutter ikke bli sett med på bussen!

Kverndokken spør om det egentlig var så lurt å legge ned GGG-serien, for det fantes en tid da gutter kunne lese guttebøker uten å bli sett rart på. En av de få bøkene som fikk motvillige gutter til å lese i 2011, var selvbiografien til den svenske fotballspilleren Zlatan Ibrahimovic: Den boka har barsk handling fra virkeligheten og ser ut som en guttebok også på utsiden.

Guttene holdninger til lesing ser ut til å være sterkt preget av et uheldig kjønnsrollemonster. Voksne menn, enten de er fedre, lærere eller trenere, kan utgjøre en viktig forskjell ved å dele gode leseopplevelser med tenåringsguttene.

Kåre Kverndokken (red.):
«Gutter og lesing» (275 sider)
Veileddende pris: 399,- kroner
Fagbokforlaget 2013

Omtale av ny lærebok:

«Fra Saga til CD» endrer navn til «Saga»

For tredje gang er Marit Jensen primus motor for et norskverk for ungdomstrinnet. Løsningen med en A-bok for høsthalvåret og en B-bok for vårhalvåret er forlatt. Nå er teorien samlet i en grunnbok, mens tekstene skrevet av andre forfattere er plassert i en egen lesebok.

Den tette sammenkoblingen mellom lærebok-tekst og tekstepeksempler var en av suksess-faktorene da Marit Jensen og Per Lien vant norsklærernes hjerter etter innføringen av L97. En grunnpilar i læreverket var den litteratur-historiske innfallsvinkelen til norskfaget og en grundig gjennomgang av de litterære epokene.

I 2013-utgaven er medforfatter Per Lien byttet ut med Johannes Groseth. Fortsatt legges det stor vekt på en litteraturhistorisk gjennomgang. En tredjedel av boka er viet norrøn tid, folkediktning og tidsspennet fra renessansen til opplysningsstiden.

Valget er vågalt, for litteraturhistorien står svakt i den reviderte læreplanen for ungdomstrinnet. Den litteraturhistoriske innfallsvinkelen til faget er løftet opp til videregående, blant annet fordi elevene skal slippe å få presentert litteraturarven på tilnærmet samme måte to ganger. Mange norsklærere føler at faget har vokst seg altfor stort: Spørsmålet er om disse lærerne vil kjøpe et verk som passer best til norskfaget slik det var for 15 år siden.

Grunnleggende ferdigheter løftes fram

Den første tredjedelen av grunnboka har fått struktur etter de grunnleggende ferdighetene. Her kommer kapitler både om lesing, skriving og muntlige ferdigheter. Fagstoffet er godt presentert, og både lærebokteksten og oppgavene vitner om godt håndverk. Elevene som bruker denne

boka, vil kunne tilegne seg store norskfaglige kunnskaper.

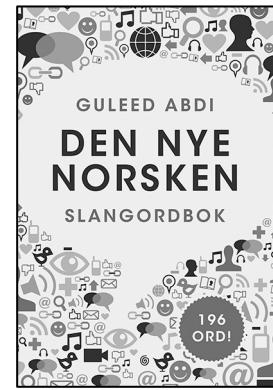
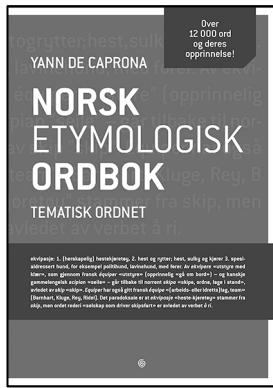
Kritiske røster vil likevel kunne innvende at kapitlene er blitt for oppstykket. Elevene møter stadig vekk nye tekster og nye grep. Dette passer bra for lærere som ønsker undervisningsøkter som står godt alene, men ikke fullt så bra for lærere som foretrekker lange undervisningsløp med klar sammenheng fra time til time. En slik sammenheng må lærerne eventuelt skape selv, ved å hoppe mellom ulike delkapitler og mellom tekster i og utenfor leseboka.

Enkelte skjønnhetsfeil finnes. Der elevene skal lære å bruke anførselstegn sammen med replikker (side 135), er det tegnsettingsfeil i to av de tre eksemplene. Kanskje har det gått litt raskt unna i korrekturrunden.

Denne feilen er likevel ikke representativ for den nye læreboka til Fagbokforlaget. Kvaliteten på fagstoffet er jevnt høy.

Tekster om Utøya

Mange av tekstene i leseboka er hentet fra tidligere århundrer, men det er også gjort plass til tekster som omhandler tragedien på Utøya. I et intervju med Kari Anne Moe får elevene vite mer om dokumentarfilmen «Til ungdommen». Etterpå følger et utdrag fra Adrian Pracons bok fra Utøya, «Hjertet mot steinen». Sammen med disse tekstene står sterke og engasjerende skildringer fra Tunis og Palestina.

Super gavebok til norsklærere Etymologisk ordbok med over 12000 oppslagsord

Hvor stammer ordene våre fra? Spørsmålet opptar så mange nordmenn at Yann de Caporas nye ordbok har føket rett inn på bestselgerlistene. Der fortjener den å bli lenge.

Standardverket innenfor norsk etymologi har siden 1903 vært *Etymologisk ordbog over det norske og danske sprog*, utgitt av Hjalmar Falk og Alf Torp. En tungvekter er også *Våre arveord* fra 2007, av Harald Bjorvand og Fredrik Lindeman, men denne boka begrenser seg, som tittelen sier, til arveord. Yann de Caporas nye etymologiske ordbok er nok ikke like vitenskapelig som sine forgjengere, men appellerer med sine synonymer og lett forståelige ordforklaringer til et langt bredere publikum.

Den nye *Norsk etymologisk ordbok* er tematisk ordnet. Oppslagsverket har sju hovedtemaer (mennesker, naturen, dyrelivet, hverdagen, samfunnet, noen yrker og fag, og språket), og disse hovedtemaene er igjen delt inn i 57 kapitler.

Kapittelinndelingen inviterer til en bestemt lesemåte, nemlig å lese ordboka kapittel for kapittel. Boka egner seg ypperlig til å oppdage noe nytt om ord man ikke har undret seg over tidligere. Denne leseren oppdaget for eksempel at det engelske ordet «breakfast» egentlig betyr å «bryte fasten».

Forfatteren Yann de Capora er oppvokst i Italia, har svensk mor og fransk-amerikansk far. Det var flaks for Norge at han flyttet til oss i 1985.

Yann de Caprona:
«Norsk etymologisk ordbok» (1920 sider)
Veilede pris: 599,- kroner
Kagge Forlag 2013

19-åring står bak ny ordsamling Slangordbok fra Oslos østkant

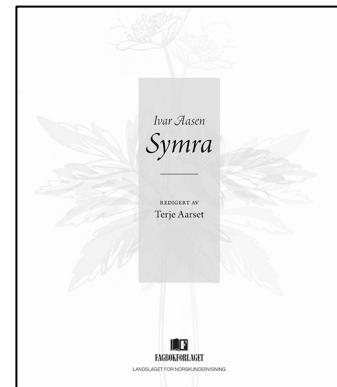
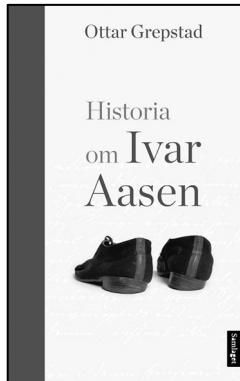
«Slapp av. Du trenger ikke å flame meg helt!» Dette utsagnet er et av mange eksempler på den nye norsken som vokser fram på Oslos østkant.

Hvis du ikke har fått med deg betydningen av ord som «kæze», «gerro», «derp» og «tazz», vil Guleed Abdis slangordbok være til god hjelp. Den unge ordbokforfatteren har ingen bakgrunn som språkforsker, men framhever i forordet at oppvekstmiljøet i Groruddalen gir han veldig gode forutsetninger for å lage en slangordbok. Han har nemlig førstehåndskjennskap til hvilke slanguddykk som faktisk brukes – og hva slags mening som legges inn i dem.

Sammenliknet med andre slangordbøker inneholder denne svært mange importord fra andre språk, noe som naturligvis gjenspeiler befolkningen øst i Oslo. Språklig humor og nye sammensetninger er det mindre av. Ordet «vestkantsvarting» er vel det eneste i en slik kategori. Interessant er det å lese om framveksten av «ta vare» som erstatning for «ha det bra».

Forlaget reklamerer med at den nye norsken skapes i Oslo øst og sprer seg raskt. Det er nok litt sant, for mange ungdommer bruker mye tid på sosiale medier og geografiske avstander betyr langt mindre enn før. Slangordboken framstår likevel som noe spinkel, lokal og mest interessant for språkbrukere i Oslo-området. Kanskje kan det være en idé å la egne elever få smake på ordene, bare for å se om «den nye norsken» har fått litt rotfeste også utenfor Oslos østkant?

Guleed Abdi:
«Den nye norsken» (112 sider)
Veilede pris: 299,- kroner
Kagge Forlag 2013

Mykje ros til Ottar Grepstad

Historia om Ivar Aasen på topp hos bokhandlarane

Få eller ingen har prega den norske kulturen som Ivar Aasen. Den nye biografien om dette språkgeniet kan passe godt for lesarar også på ungdomstrinnet.

Biografien til Ottar Grepstad er av fleire bokmeldarar stempla som ei folkebok. Hovudstadsavisa VG gav boka terningkast 6, men også fagfolk er rause med rosen. Ikkje minst er det slik at forfattaren skriv leikande lett.

Grepstad set Ivar Aasen og arbeidet hans inn i eit større perspektiv, der han trekkjer inn kunnskap om kulturhistorie og ideologi.

Forfattaren viser korleis Ivar Aasen heilt frå barndomen henta mykje av tankegodset sitt frå opplysningsstida. Eit døme: I starten var Aasen svært oppteken også av blomar – med litt andre støttespelarar kunne han like gjerne ha enda opp som botanikar!

For ungdomsskuleelevar kan kanskje dei første kapitla i boka vere ekstra interessante. Her møter vi gutungen Ivar Aasen og får innsyn i korleis det kunne vere å vekse opp for nær 200 år sidan: «Gardsarbeid stakk han seg unna så sant han kunne, han gjemde seg vekk og skreiv, dei såg tidleg at det var noko særskilt med han. (---) Han var hakket skarpare enn dei fleste.»

Utover i boka teiknar Grepstad eit litt anna bilet av Aasen enn det vi møter i lærebøkene på ungdomstrinnet. Grepstad framstiller Aasen som ein stor strateg i arbeidet for nynorsken – og langt meir levande og livskraftig enn teikningane av han kan tyde på.

Ottar Grepstad:
«Historia om Ivar Aasen» (375 sider)
Rettleiande pris: 349,- kroner
Det Norske Samlaget 2012

Årets vakraste bok

Feirar Aasen-jubileet med nyutgåve av Symra

For 200 år sidan vart Ivar Aasen fødd, og 50 år gammal gav han ut diktsamlinga *Symra*. Kva passar då betre enn ei praktutgåve i jubileumsåret?

Landslaget for norskundervisning (LNU) er ute med ei ny bok som mange norsklærarar bør ønskje seg til jul: Den nye utgåva av *Symra* er særskilt innhaldsrik og særskilt vakker.

I den første delen av boka finn vi att alle dei dikta som vart publiserte i førsteutgåva i 1863. Mange av dikta, som «Nordmannen», er velkjende også i dag. Kvart dikt er illustrert med eit fotografi, ei teikning eller eit anna kunstverk. Biletdeskriptøren har treft blink gong på gong.

Hovudansvarleg for boka er ørstingen Terje Aarset. Han er professor ved Høgskulen i Volda og har forska grundig både på Ivar Aasen og tekstane hans. I boka skriv Aarset mellom anna om komponisten og songaren Ivar Aasen, men mest vekt legg han naturleg nok på diktaren.

I den andre bolken av boka, etter dikta, slepp Aarset til fleire andre Aasen-kjennarar. Øyvind Norheim skriv om Aasen i songbøkene, og Idar Stegane skriv om den litteraturhistoriske sida ved *Symra*. Med i boka er også ein klassisk tekst av Reidar Djupedal om diktverket.

Lesarane får alle moglege opplysningar om skrivefeil, ordtydingar, grammatikk, omsetjingar, notar og innspelingar. Noko kan høyrast tørt ut, men i ei slik innpakning er det lett å nyte kvart einaste ord. Dikta til Ivar Aasen er fulle av livsvisdom og lever godt enno.

Terkje Aarset (red.) og Ivar Aasen:
«Symra» (274 sider)
Rettleiande pris: 449,- kroner
Fagbokforlaget 2013

Praktbok til jul?

Ein hyllest til det fleirspråklege Noreg

Er du etter ei praktbok til ein norsklærar, er denne boka eit godt tips. Til saman 15 skribentar fortel om språkbrukarar med ein litt annan bakgrunn enn den norsk-norske.

Språkåret 2013 nærmar seg slutten. I snart tolv månader har vi hylla det språklege mangfaldet i landet vårt. Eit av dei vakraste resultata av det arbeidet som er lagt ned, må vere ei kvadratisk og gjennomillustrert bok frå Skald forlag.

Her møter vi foreldre ved Vålerenga skole i Oslo, der 42 språk er i bruk blant elevane. Vi møter Yvonne frå Burundi, ein franskalande asylsøkjar busett i Sogndal. Og vi møter norsk-vietnamesarar i Sandnes som lèt ungane veksle mellom norsk på skulen og vietnamesisk heime.

Nær alle tekstane er skrivne som reportasjar der leseren får vite litt om bakgrunnen til dei ulike språkbrukarane som er intervjua – og mykje om det å lære seg norsk som andrespråk. Det går heilt fint å lese reportasjane kvar for seg: Kanskje kan det bli litt for mange like tekstar på kort tid om ein prøver å lese heile boka i ein jafs. Fotografen Oddleiv Apneseth bind boka saman med mange fine miljøbilete.

Det siste kapitlet i boka skil seg ut. Her skriv Øystein Vangsnes ein fagtekst om dei mange fordelane ved å vere fleirspråkleg. Til dømes viser han til at dei tospråklege raskare enn dei einspråklege utviklar evna til å leve seg inn i korleis andre har det. I dette kapitlet vil også norsklærarar kunne hente mykje kunnskap om ei viktig elevgruppe.

Oddleiv Apneseth (m.fl.):
«Det fleirspråklege Noreg» (160 sider)
Rettleiande pris: 499,- kroner
Skald 2013

Råd om språkbruk

Hundrevis av tips om ordvalg og klarspråk

Pressemannen Lars Aarønæs er ute med enda en bok om hvordan vi kan formulere oss på en bedre og enklere måte.

At Aarønæs har bakgrunn som journalist, merker leseren fra første side, for Aarønæs er rett på sak og skriver i korte setninger: «Skriving er vrient. For noen stopper det allerede før de har begynt. Du har det egentlig i hodet, det du vil formidle. Men du gruer deg. Det kan bli skrivefeil. Leseren kan komme til å misforstå. Du synes ikke ordene og setningene blir slik du hadde tenkt.»

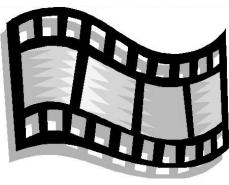
Boka er delt inn i tre hoveddeler. Den første delen har fått navnet «Bli venn med språket» og inneholder skriveråd knyttet til blant annet stavekontroll, substantivsjukan og falske språkvenner. I den andre delen, «Slik skriver du det», gjelder skriverådene ulike brukssjanger, for eksempel presentasjoner, CV-er og minneord. Den tredje og siste delen er en gjennomgang av tegnsettings- og rettskrivningsregler.

De aller fleste norsklærere vil kunne plukke opp gode råd fra Lars Aarønæs. Ikke minst skriver Aarønæs godt og klokt om viktige og nyttige brukssjanger som lett faller mellom to stoler i skoleverket. Søknader og e-postmeldinger er noe av det nyttigste elevene kan lære å skrive: I denne boka får leseren vite om noen av de klassiske e-post-tabbene.

Boka er skrevet for språkinteresserte i alle aldre. Elevene som skal holde foredrag om språkbruk, kan fint bruke et av de mange korte kapitlene som hovedkilde.

Lars Aarønæs:
«Skriv godt» (185 sider)
Veiledende pris: 349,- kroner (som e-bok 249,- kroner)
J.M. Stenersens Forlag 2013

Nye kortfilmer til undervisningsbruk 1

Norsk Filminstitutt og skolenettstedet www.filmrommet.no publiserer stadig nye kortfilmer som egner seg for bruk i norsktimene. Her omtaler vi et knippe filmer som finnes på DVD-en Norsk Kort 2012. De kortfilmene som ikke er omtalt, egner seg etter redaksjonens mening mindre bra i klasserommet, i alle fall ikke for elever på ungdomstrinnet.

Skallamann (12 minutter)

Stjerneskuddet Frank Kjoås, som hadde en av hovedrollene i den kritikerroste tv-serien Halvbroren, bærer denne underholdende kortfilmen. Utgangspunktet er at den unge hovedpersonen kommer ut av skapet og forteller at han er homofil, til foreldrenes store forskrekkelse. Brått skifter filmen karakter fra et alvorlig drama til et sprudlende og overraskende musikalnummer, der foreldrene først og fremst er opprørt over at sønnens kjæreste er skallet. I en utforskende samtale om filmen kan det for eksempel være naturlig å kommentere personskildringene, budskapet og bruken av virkemidler. Kortfilmen egner seg godt til ungdomstrinnet, ikke minst fordi den behandler temaet homofili med mye humor.

Kjære Lisa (10 minutter)

Hvordan kan videopptak av taler formidle livshistorien til en person? I *Kjære Lisa* møter vi en kvinne ved ulike milepæler i livet: Vi ser først opptak fra konfirmasjonstalen, bryllupstalen og en fuktig bursdagsfeiring fra studenttiden. Deretter ser vi klipp fra det vi skjønner må være kvinnens begravelse. Den mest bemerkelsesverdige talen er likevel en tale som kvinnnen har spilt inn til sin egen datter, slik at datteren skal kunne få et minne av moren. Talen er utradisjonell, for moren bryter med mange av de forventningene man kanskje vil ha til en slik minnefilm. Filmen kan inspirere elevene til å bruke talesjangeren for å fortelle livshistorier, og den bør også kunne være et godt utgangspunkt for diskusjoner om selvframstilling. Tiendeklassinger som på slutten av skoleåret vil lage en minne-DVD eller en digital årbok, kan også få mye inspirasjon fra denne filmen.

Kjøtsår (12 minutter)

Hovedpersonen i denne kortfilmen, som ble nominert til Gullpalmen i Cannes, er den 13 år gamle Jon. Han har vært på fest og drukket mye alkohol for første gang. Faren må hente ham hjem fra festen, og filmen dreier seg framfor alt om hvordan ulike personer reagerer på det som er skjedd. En skolekamerat fleiper mye med Jon, en jente i klassen avklarer at hun ikke ønsker å bli Jons kjæreste, faren snakker om alt mulig annet, og Jon selv ser ut til å føle store mengder skam, slik tittelen antyder. På slutten av filmen står Jon foran speilet og maler seg som en indianer i ansiktet. Denne scenen kan være en fin anledning til å snakke om overgangsritualer for ungdom og om de ulike følelsene som kan velte fram, for eksempel tomhet og tilhørighet. Særlig på tiende trinn bør filmen fungere som en utmerket «skrivestarter» for elevene. Skal elevene skrive en tekst om anger, kan det passe godt å lese diktet «Etter ein rangel» av Jakob Sande i samme slengen: Kortfilmen og diktet står godt til hverandre. Deler av filmen er for øvrig spilt inn på Voss ungdomsskole. Manuskriptet er skrevet av Jørn Kurt Bergo, og Lisa Marie Gamlem står for regien.

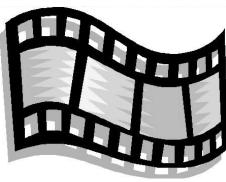
Vennlige mennesker (8 minutter)

Kortfilmen bygger på «Alle de vennlige menneskene», en kort tekst som Tor Åge Bringsværd gav ut som en del av novellesamlingen Karavane i 1974. Handlingen utspiller seg i en togcupé, der den ene av passasjerene (spilt av Trond Fausa Aurvåg) utsettes for plagsomt vennlig oppførsel fra de andre i kupeen (blant annet spilt av Bjørn Sundquist og Lise Fjeldstad). All velvilligheten skaper en klaustrofobisk stemning, særlig når de fire medpassasjerene setter seg på den unge mannen for at han skal få sove. De svært gode skuespillersituasjonene gjør filmen vel verdt å se, og rent norskfaglig kan det være interessant å arbeide med fortellersynsvinkelen. I ettertid kan elevene for eksempel gjenfortelle historien slik de ulike passasjerene opplevde den: Arbeider elevene i grupper med hver sin karakter, vil det være at elevene til en viss grad diskuterer seg fram til passasjerenes forhistorie.

Bakern (4 minutter)

Animasjonsfilmen *Bakern* bygger på Inger Hagerups velkjente dikt «Det bor en gammel baker». I filmen blir diktet framført av rappere. Kortfilmen egner seg kanskje best som lett underholdning i en norsktimen, for å illustrere hvordan litterære tekster kan forandre seg fra et medium til et annet – eller for å vise hvor mye man egentlig kan gjøre ut av en diktframføring ...

Nye kortfilmer til undervisnings bruk 2

Norsk Filminstitutt utgir «Norsk Kort 2013» bare på Blue-Ray, men filmene er også tilgjengelig på Filmrommet for de skolene som har tegnet abonnement. Felles for de filmene som passer best for ungdomstrinnet, er at de er spilt inn langt mot nord. Flere av filmene er litt makabre og kan passe guttene aller best, men også jentene vil la seg engasjere av de mange gode kortfilmene.

Levis hest (18 minutter)

14 år gamle Jonas bor en liten bygd nordpå og har få venner. Han vil gjerne bli godtatt av guttegjengen, men blir stilt overfor et vanskelig valg. Gjengen vil nemlig at Jonas skal plage den lille ponnien til bygdas psykisk utviklingshemmede mann, Levi. Jonas velger å være med på dyreplageri, men greier til slutt å stå imot gruppepresset og setter sjefsmobberen på plass. Kortfilmen, som er vist på flerfoldige utenlandske filmfestivaler, er en sterkt film om mobbing og verdivalg. I klassesamtaler vil det være naturlig å arbeide både med rollefigurene, komposisjonen og budskapet, for det er mye å gripe fatt i – og alle elever vil kunne finne noe å kommentere. Kortfilmen er spilt inn i Målselv.

Å åpne, å se (15 minutter)

Også denne kortfilmen er spilt inn i et nordnorsk miljø. En barneflokk reiser på utflukt til en strand. Der finner ungene en strandet nise. Den er død, og de åpner den for å studere anatomien. Skildringen leder tankene til William Goldings *Fluenes herre*, der ungdommene setter alle normer til side. Hvalfunnet vekker dyret i de nordnorske barna, og filmen blir mer og mer blodig, makaber og grenseløs – helt til harmonien kommer dettende like plutselig som den forsvant. Norskklærere som er glade i kontraster, må gjerne spille «Å eg veit meg eit land» av Elias Blix før kortfilmen blir vist, for det er vanskelig å forestille seg nordnorske barndomsminner som er mer forskjellige i form og innhold ... Kortfilmen vil kunne være en god igangsetter dersom klassen skal arbeide med tankereferat og skildringer.

Frilek (15 minutter)

Tittelen på denne kortfilmen er verdt å gripe fatt i, for den frie leken utendørs ser ut til å være truet. Denne kortfilmen viser hvordan det kan gå når barn leker alene, samtidig som den tar opp spørsmål om forholdet mellom barn og voksne. Utgangspunktet for handlingen er at en skoleklasse er reist til en besøksgård. Når ungene får vandre litt fritt, velger noen av dem å gå inn i skogen, der de skader hunden som hører til på gården. På grunn av noen litt blodige dyrescener anbefales ikke filmen for barn under 11 år, men rollefigurene er så unge at filmen nok passer best for de yngste elevene på ungdomstrinnet.

Mannen fra isødet (15 minutter)

En polfarer er i ferd med å oppdage kladens nordligste punkt. Han herjes av snøblindhet og psykiske plager. På polpunktet setter han opp et filmkamera og filmer seg selv, men blir opprørt når han oppdager en inuit som kommer traskeende på ski – som om bragden hans ikke var noe å skryte av. Polfareren velger å plaffe ned kvinnen, for det vil ødelegge mye for ham om han ikke var den første på Nordpolen. Tilbake i Norge blir han dyrket som en helt, men filmklippet fra polpunktet røper litt mer enn polfareren var klar over ... Filmskaperen innrømmer at han er inspirert av historiene om Roald Amundsen, men at han ikke ønsket å vise fram noe glansbilde av de oppdagelsesreisende. I klasserommet kan kortfilmen fungere fint som underholdning, men også som utgangspunkt for en diskusjon om hva filmskapere kan tillate seg å gjøre med nasjonalhelter ...

Stop Blaming The Iceberg (76 sekunder)

Brødparet Erik og Rune Eriksson er blitt kjent for sine svært korte og uærbødige kortfilmer. I «Hand of God» lot de Gud hjelpe Diego Maradona da han lagde mål med armen i fotball-VM i 1986. I «Stop Blaming The Iceberg» har vi forflyttet oss til Nordishavet i 1912, til Titanics ferd mot Amerika. Isfjellet viser seg å være et levende vesen som Gud vil beskytte – og han gjør det ved å senke Titanic. Filmen er humoristisk og inviterer til å snakke om tekstlån. Samtidig kan kortfilmen virke støtende, for filmskapere skoyer både med Gud og de mange ofrene. Kanskje kan elevene få i oppgave å skrive leserbrev om det noe blasfemiske innholdet?

Punkball (94 sekunder)

Punkball er en svært underholdende filmsnutt om en jente som hater fotball, og filmen vil egne seg godt som utgangspunkt for skriving. For eksempel kan elevene fortelle historien fra ulike synsvinkler. Hva tenker jenta, trener og guttene om laget om å sparke ball etter ball på havet? Hva har skjedd tidligere?

ORDLISTERØVINGAR 1

Kunne du finne ut hvilket ord som ikke tilhører gruppen? Husk å svare i bokstavordning!

A. Finn fram til oppdagelser og skriv:

oppdagelse	oppdaget	oppdagende
velbekjent	vennlig	vennlig
takkenes	syntes	syntes
avron	hensyn	hensyn
tryggende	ansett	ansett

B. Kva forteller desse substantivene i denne forma? Bruk:

medlem	oppdagelse	bestemt
en med		
en lese		
en ressurs		
en delte		
en venn		

C. Kva mis da sitt opp til kor i finn ut hvilke av desse berøpte ordene?

skalige	skalig	skalig
sympati	sympatisk	sympatisk
syntes	syntes	syntes
berre	berre	berre
lynn	lynn	lynn
teksten	teksten	teksten

D. Sækla aktiviteten din om å finne ut hvilke ord du ikke kjenner.

aktivitet	oppdagelse	interessant
øvning		
gjennom		
sitter		
toroen		
oppdaget		

E. Kva er ordfluktene til denne oppdagelgena?

interessant	oppdagelse
lynn	lynn
statistisk	statistisk
finans	finans
utvinnings	utvinnings
orange	orange
ordet	ordet

F. Kva er preteritumformen til dette verba?

å lære	lærte
å komme	kom
å tilhøre	tilhørte
å bestem	bestemte
å vise	viste
å hjelpe	hjelpte

ORDLISTEØVINGAR													
<p>Før du kan starte med å lese opp synonymene i listen. Når du har fått et godt forståelse av ordene, kan du bruke dem i et sitt eget sette fra.</p>													
<p>G Finn fram ti oppslagsord og skriv inn tilknytningen:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Oppslagsord</th> <th>Tilknytning</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>nært</td> <td>demp</td> </tr> <tr> <td>råslaper</td> <td>tabet</td> </tr> <tr> <td>hypnos</td> <td>lykret</td> </tr> <tr> <td>rustoppset</td> <td>søvne</td> </tr> <tr> <td>verstensom</td> <td>bråing</td> </tr> </tbody> </table>		Oppslagsord	Tilknytning	nært	demp	råslaper	tabet	hypnos	lykret	rustoppset	søvne	verstensom	bråing
Oppslagsord	Tilknytning												
nært	demp												
råslaper	tabet												
hypnos	lykret												
rustoppset	søvne												
verstensom	bråing												
<p>H Finn dette ordet som finnes i bokhendene din?</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Oppslagsord</th> <th>Bokhend</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>en film</td> <td></td> </tr> <tr> <td>en spiller</td> <td></td> </tr> <td>en kusine</td> <td></td> </tbody></table>		Oppslagsord	Bokhend	en film		en spiller		en kusine					
Oppslagsord	Bokhend												
en film													
en spiller													
en venn													
en DVD													

S Sjå opp ordet. Kva for et leideord finn du øvet til venstre på boksidan?	Oppslagsord	Leideord		-------------	----------		forsmunt			likstasjon			skrækk			plagare			rend			hønkepar			
K Finn et ord til bokforsiden i tabellen for bokomslag:	Bokomslag	Oppslagsord		-----------	-------------		venstre	løwend		ekrem	yacca		høyre	last		slav									
K Søk etter ordfunnet oppslagsord?	Oppslagsord	Ordfunn		-------------	---------		venstre	løwend		ekrem	yacca		høyre	last		slav									
L Kva er perfektumform verba?	Infinitiv	Perfektumform		-----------	---------------		Å legge	har lært		Å lese	har lært		Å spise	har spist		Å komme	har vært		Å try	har trykt		Å vinne	har vunnet		

ORDLISTEØVINGER 4			
Kor rødt og grønt når du ikke kan svare på et ord?	Kor rødt og grønt når du ikke kan svare på et ord?		
Hvor lenge er det fra du ikke kan svare på et ord?	Hvor lenge er det fra du ikke kan svare på et ord?		
Skriv ned alle ordene du ikke kan svare på.	Skriv ned alle ordene du ikke kan svare på.		
S Finn frem til oppslagordet og skriv inn sammensetningen:	U Korleis skriv ut desse bokstavordene på nynorsk?		
oppgraderet	skoletid	oppdragslagt	skoletid
lade		oppdragslagt	
spørsmål	gitarer		
zombie	nattekles		
spisekake	wennertrød		
vage	spesjaltid		
T Kva er ein annan skrivmetode av lofverd for dialektordet?			
oppgradering	alderstrøkskende	skoletid	
ketchup			
juice			
guide			
gamaldags			
clutch			
wire			
W Hva er ordflakkinga til dess oppslagord?			
usærlig	oppgradering	undertid	
server			
kakerelat			
prok			
vild			
freaks			
vitryttere			
X Under av desse har du vist at dei heter svært forskjellige!			
oppgradering	det næste øydet	skoletid	
svævhatt			
vernsminister			
yerd			
fysisk			
utregning			
kwk			
skoletid	premiss		
(har) rødt			
(har) grønt			
(har) vore			
(har) funnet			
(har) sete			
(har) vite			
(har) skote			

Øvingsoppgåver for ordlistebrukaren

Når elevane er ferdige med mellomtrinnet, er det eit mål at dei skal kunne «Bruke forskjellige former for digitale og papirbaserte ordbøker». Øvingsoppgåvene på dei neste sidene kan gjere elevane endå eit hakk flinkare til å bruke nynorske ordlistar.

Kwart av dei seks oppgåvearka inneheld seks deloppgåver. Felles for alle oppgåvene er at elevane skal dokumentere at dei har slått opp på riktig side i ordlista, anten ved å skrive inn sidetalet, leieordet eller ordet rett etter oppslagsordet. Det held altså ikkje å vere sikker på stavemåten frå før av – elevane må slå opp.

Det er ein fordel om alle elevane nyttar den same ordlista, for då blir dei riktige svara like. Oppgåvene er laga med utgangspunkt i *Sidemålsordlista* (2. utgåve) og *Nynorsk ordliste* (11. utgåve). Brukar elevane andre ordlister, kan eit og anna ord vere umogleg å finne, men då får elevane berre setje ein lang strek der svaret skulle ha stått.

Kampen mot klokka

Mange elevar elskar konkurransar, og ordliste-øvingane kan bli meir motiverande om elevane løyser dei på tid. Om elevane ikkje konkurrerer med andre, kan dei konkurrere med seg sjølve. Med fem ulike oppgåveark er det fullt mogleg for elevane å måle framgang.

Kompetanseområda for mellomtrinnet gjeld også for ungdomstrinnet, så ein lærar kan forsvare å setje karakter på kor raske elevane er til å finne fram i ordlistene. Ein slik tempo-karakter er heilt sikkert ikkje den karakteren som bør vege tyngst, men ei litt annleis prøve gjer i det minste vurderingsgrunnlaget litt breiare. I åttande klasse kan ein vurdere å gi elevane toppkarakteren om dei klarer alle

oppgåvene på tjue minutt, i tiande klasse kan ein kanskje presse elevane til å bruke under kvarteret?

Tips til elevane

Dersom elevane løyser oppgåvene kvar for seg, vil dei ganske sikkert oppleve at dei har ulikt tempo. Elevane bør ikkje slå seg til ro med at nokre elevar er raske og andre elevar ikkje fullt så raske. Det gjeld å studere dei raskaste elevane for å finne ut kva teknikkar dei brukar. Spørsmåla nedanfor kan hjelpe elevane til å bli meir effektive:

- Utnyttar elevane at ordlistene har mjuk perm, slik at dei kan bla raskt berre med tommelen?
 - Klarer elevane å slå opp på omrent riktig stad kvar gong dei opnar ordlista, eller slår dei opp på «D» for å finne eit ord på «Y»?
 - Har elevane mange nok startpunkt i alfabetet, eller må dei alltid byrje på «A» for å finne ut kva som kjem først av «S» og «T»?
 - Utnyttar elevane leieorda øvst på kvar side, eller myser dei ned på oppslagsordna i lita skrift?
 - Leitar elevane seg alltid fram til sjølve ordet, eller kan dei på A-oppgåvene spare nokre sekund ved å stoppe leitinga når dei er på riktig side?

ORDLISTEØVINGAR 1

Kor raskt og effektivt kan du slå opp i nynorskordlista? Greier du å finne fram til og å hente ut informasjon? Fyll ut alle dei tomme feltene i tabellane nedanfor.

A Finn fram til oppslagsorda og skriv inn sidenummeret:

Oppslagsord	Sidetal
vekeblad	
taksameter	
jovial	
ørken	
framleangs	

Oppslagsord	Sidetal
flaggermus	
samanlikne	
hermeteikn	
folkevise	
manngard	

D Korleis skriv vi desse bokmålsorda på nynorsk?

Bokmålsord	Nynorskord	Sidetal
drømme		
glemme		
svette		
torden		
skjærgård		

B Kva heiter desse substantiva i bunden form fleirtal?

Sidetal	Oppslagsord	Bunden form fleirtal
	ei mor	
	ein leir	
	eit museum	
	ei gås	
	eit delta	
	ein saus	

E Kva er ordforklaringa til desse oppslagsorda?

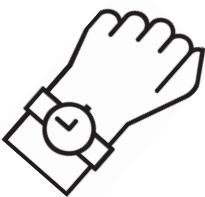
Sidetal	Oppslagsord	Ordforklaring
	behå	
	statsråd	
	fåmælt	
	ultimatum	
	oransje	
	milits	

C Kva må du slå opp på for å finne ut meir om desse bøygde orda?

Bøygde form	Oppslagsord	Sidetal
vakrare		
køynde		
stativa		
betre		
kjem		
fedrane		

F Kva er preteritumsforma til desse verba?

Infinitiv	Preteritum	Sidetal
å lære		
å skrive		
å fråtse		
å bomme		
å sjå		
å hjelpe		

ORDLISTEØVINGAR 2

Kor raskt og effektivt kan du slå opp i nynorskordlista? Greier du å finne fram til og å hente ut informasjon? Fyll ut alle dei tomme feltene i tabellane nedanfor.

G Finn fram til oppslagsorda og skriv inn sidenummeret:

Oppslagsord	Sidetal
naust	
råkøyrar	
hypnose	
raudspette	
verdsmeister	

Oppslagsord	Sidetal
dump	
tablett	
fyrverkeri	
suvenir	
åtvaring	

J Kva for eit ord blir føreslått i staden for bokmålsordet?

Bokmålsord	Nynorskord	Sidetal
evighet		
anmerkning		
lille		
forrige		
hodepine		

H Kva heiter desse substantiva i ubunden form fleirtal?

Sidetal	Oppslagsord	Bunden form fleirtal
	ein flått	
	ei søster	
	ei kusine	
	eit miljø	
	ein bakar	
	ein DVD	

K Kva er ordforklaringa til desse oppslagsorda?

Sidetal	Oppslagsord	Ordforklaring
	vevkjerring	
	lovord	
	ekstrem	
	yacht	
	åtsel	
	slarv	

I Slå opp orda. Kva for eit leieord finn du øvst til venstre på boksida?

Oppslagsord	Leieord
friminutt	
leksikon	
refleks	
plagiere	
nerd	
kidnappar	

L Kva er perfektumforma til desse verba?

Infinitiv	Presens perfektum	Sidetal
å liggje	har	
å lese	har	
å velje	har	
å vite	har	
å tru	har	
å vinne	har	

ORDLISTEØVINGAR 3

Kor raskt og effektivt kan du slå opp i nynorskordlista? Greier du å finne fram til og å hente ut informasjon? Fyll ut alle dei tomme feltene i tabellane nedanfor.

M Finn fram til oppslagsorda og skriv inn sidenummeret:

Oppslagsord	Sidetal
puck	
pultost	
x-kromosom	
svekling	
gløyme bok	

Oppslagsord	Sidetal
aztekar	
ættesaga	
kloakk	
ufs	
vågestykke	

N Kva heiter desse substantiva i ubunden form fleirtal?

Sidetal	Oppslagsord	Ubunden form fleirtal
	eit tre	
	ein bror	
	ein CD	
	ei ræv	
	eit modem	
	ei pannekake	

O Kva ord må du slå opp for å finne meir om dei bøygde formene?

Bøygd form	Oppslagsord	Sidetal
sterkast		
informerer		
klosetta		
gjort		
akvariene		
eldre		

P Korleis skriv vi desse bokmålsorda på nynorsk?

Bokmålsord	Nynorskord	Sidetal
samvittighet		
budbærer		
sulten		
neshorn		
snekker		

Q Kva er ordforklaringa til desse oppslagsorda?

Sidetal	Oppslagsord	Ordforklaring
	endevende	
	ætt	
	makker	
	wok	
	rebell	
	frilynt	

R Kva er preteritumsforma til desse verba?

Infinitiv	Preteritum	Sidetal
å dundre		
å skrike		
å setje		
å gå		
å skjere		
å finne		

ORDLISTEØVINGAR 4

Kor raskt og effektivt kan du slå opp i nynorskordlista? Greier du å finne fram til og å hente ut informasjon? Fyll ut alle dei tomme feltene i tabellane nedanfor.

S Finn fram til oppslagsorda og skriv inn sidenummeret:

Oppslagsord	Sidetal
kødde	
spirrevipp	
zombi	
lysestake	
vagge	

Oppslagsord	Sidetal
toskeskap	
østers	
nakkesleng	
wienerbrød	
skjelpadde	

V Korleis skriv vi desse bokmålsorda på nynorsk?

Bokmålsord	Nynorskord	Sidetal
Høyesterett		
dyp		
misforståelse		
jevngammel		
likeledes		

T Kva for ein annan skrivemåte er lovleg for orda nedanfor?

Oppslagsord	Alternativ skrivemåte	Sidetal
ketchup		
juice		
guide		
gamaldags		
clutch		
wire		

W Kva er ordforklaringa til desse oppslagsorda?

Sidetal	Oppslagsord	Ordforklaring
	sørvar	
	kakerlakk	
	preik	
	vånd	
	frekkis	
	kvitsymre	

U Kva for eit ord står rett etter oppslagsordet?

Oppslagsord	Det neste ordet	Sidetal
breiflabb		
verdsmeister		
yard		
fjols		
uunngåeleg		
kWh		

X Under ser du verb i perfektum. Kva heiter verbformene i preteritum?

Sidetal	Preteritum	Perfektum
		(har) lært
		(har) vore
		(har) funnest
		(har) sete
		(har) ete
		(har) skote

ORDLISTEØVINGAR 5

Kor raskt og effektivt kan du slå opp i nynorskordlista? Greier du å finne fram til og å hente ut informasjon? Fyll ut alle dei tomme feltene i tabellane nedanfor.

Y Finn fram til oppslagsorda og skriv inn sidenummeret:

Oppslagsord	Sidetal
berserk	
djup	
flatbrød	
giljotin	
innvikla	

Oppslagsord	Sidetal
kvefsebol	
skråsikker	
parabol	
lømmel	
jaggu	

Z Kva for ein annan skrivemåte er lovleg for orda nedanfor?

Oppslagsord	Alternativ skrivemåte	Sidetal
service		
yoghurt		
chartertur		
scooter		
FN		
helleristing		

Æ Kva for eit ord står rett etter oppslagsordet?

Oppslagsord	Det neste ordet	Sidetal
iskrem		
jammen		
gåvmild		
pikkolo		
C-vitamin		
krus		

Ø Kva for eit ord blir føreslått i staden for bokmålsordet?

Bokmålsord	Nynorskord	Sidetal
redelig		
kun		
hengiven		
dog		
henrykt		

Å Kva er ordforklaringa til desse oppslagsorda?

Sidetal	Oppslagsord	Ordforklaring
	isolat	
	solo	
	quisling	
	raid	
	corner	
	ra	

§ Kva heiter desse substantiva i ubunden form fleirtal?

Sidetal	Oppslagsord	Ubunden form fleirtal
	lunte	
	partner	
	SMS	
	studium	
	nøkkel	
	kjerring	

Begrepsinnlæring ved hjelp av elevtekster

Når elevene skal lære seg norskfaglige begreper, kan det være lurt å støtte seg til både samtaler, lesing og skriving som metode. I denne teksten får du tips om hvordan du kan bruke de tre neste Norsknytt-sidene, som tar for seg begrepene «nyhetsartikkel», «mellomtittel» og «personvern».

For norsklærere kan det være en utfordring å få elevene til å bruke faguttrykk i tekstene sine. Et vanlig råd fra norsklærere går ut på å skrive enkelt og lett forståelig og å motivere elevene litt ekstra, får elevene ofte anledning til å skrive om temaer som står dem nært. Begge deler bidrar til at elevene holder seg i det ungdommelige hverdagsspråket i stedet for å bruke faguttrykk og framstå som «fagpersoner».

Det er god grunn til å arbeide grundig med begreper også i norskfaget. En mulig framgangsmåte er å tegne opp et begrepsskart med plass til synonymer og antonymer, overbegreper, sidebegreper og underbegreper. På den måten kan man hjelpe eleven til å få en presis forståelse av begrepet og forholdet til nært beslektede begreper.

En annen effektiv måte man kan arbeide med begreper på, er å legge fram flere forslag til ordforklaringer for elevene. På den måten kan elevene starte arbeidet med å sirkle inn hva ordet betyr, samtidig som de vurderer sterke og svake sider ved de ulike ordforklaringene. Av og til er det de teoretiske definisjonene som fungerer best, andre ganger de eksemplifiserende, de kjen-netegnende eller de opprampsende definisjonene.

Begrepsdefinisjoner er normalt en viktig teksttype for elevene, enten de besvarer spørsmål på en prøve eller avklarer begreper i en informerende eller argumenterende tekst. Se gjerne forrige nummer av Norsknytt for krav til gode oppgavesvar.

Mange oppgavemuligheter

De tre neste Norsknytt-sidene inneholder konstruerte elevsvar knyttet til begrepene «nyhetsartikkelen», «mellomittel» og «personvern». Hvert elevsvar inneholder tre feil, enten

skrivefeil eller grammatiske feil. Også i forhold til innhold og tekstoppbygging kan det finnes feil og mangler.

De tre arkene med elevsvar kan brukes på mange måter:

- La elevene streke under norskfaglige uttrykk i teksten. I hvilke elevsvar ser man spor etter stor norskfaglig kompetanse?
 - La elevene sortere elevsvarene fra best til dårligst. Det viktigste med en slik sortering er at elevene begrunner den rekkefølgen som de kommer fram til. Underveis i prosessen er det viktig at elevene tar notater, slik at de kan vise til noe konkret i tekstene.
 - La elevene diskutere mulige karakterer til de ulike elevsvarene. Denne aktiviteten er hakket vanskeligere enn å plassere svarene i en gitt rekkefølge. Læreren kan oppsummere diskusjonen ved å lage en tabell med karakterbeskrivelser. Selvsagt er det også mulig å gå den motsatte veien: Læreren kan begynne med å gi elevene vurderingskriteriene, og deretter la elevene foreslå karakter.
 - La elevene gi framovermeldinger på hvert enkelt svar: Hva er bra, og hva kan bli enda bedre? Når elevene har arbeidet en stund med teksten, kan eventuelt læreren ha korte fagsamtaler med enkeltelever for å kartlegge evnen til å bearbeide tekster.
 - La elevene omforme de fem elevsvarene på 75 ord til ett nytt elevsvar på 150 ord. Oppgaven er krevende, men også lærerik, for elevene må vurdere og kombinere enkeltopplysninger; elevene må oppsummere og omformulere.

Hva er en *nyhetsartikkel*? Forklar begrepet med maksimalt 75 ord.

Ovenfor ser du prøvespørsmålet, nedenfor fem ulike elevsvar. Finn de sterke og svake sidene i elevsvarene.

Kommentar:

Svar A En nyhetsartikkel er en slaks artikkel som formidler informasjon om ulike typer nyheter. Nyhetsartikkler kan være både korte og lange. I papiraviser er teksten ofte plassert i flere spalter, mens det er vanlig med én spalte i nettavisene, der artiklene også kan inneholde lenker til andre tekster. Sånn er det iallefall i VG. Jeg liker best nyhetssaker med bilder, for da blir det mer spennende å lese. Dessuten forstår jeg teksten bedre. (72 ord)	
Svar B En nyhetsartikkel er noe vi finner i avisene. Man snakker ofte om «en omvendt pyramide» for å få fram at de viktigste opplysningsene kommer først. Sjornalisten skriver altid ned navnet sitt for å gjøre nyhetsartikkelen mer troverdig, og han forteller hvem han har intervjuet. Hva de som blir intervjuet tenker og føler, kommer fram i sitatene. En notis er det samme som en nyhetsartikkel, men notisen har mindre enn 1.000 ord. (69 ord)	
Svar C En nyhetssak handler om noe som har hendt for kort tid siden og som er så viktig at folk flest bør få vite om det. De såkalte nyhetskriteriumene (konflikt, viktighet, identifikasjon, sensasjon og aktualitet) hjelper journalistene til å skille de gode nyhetssakene fra de dårlige. For eksempel vil det være en god nyhet for norske aviser dersom et norsk fly med mange sjendiser i kolliderer blir skutt ned av for eksempel russerne. (72 ord)	
Svar D En nyhetsartikkel er en informerende sakprosatekst som normalt står på trykk i en avis. Opplysningene i teksten er ordnet etter prinsippet om fallene viktighet, slik at de aller viktigste opplysningene kommer i tittelen, de nest viktigste i ingressen, o.s.v. Journalisten velger ofte å formulere seg ganske enkelt for å nå fram til mange leser. Særlig i løssalgs avisene er både setningene og avsnittene ganske korte. (64 ord)	
Svar E De tekstene som vi finner i avisene, kalles nyhetsartikler. Nyhetsartikler har både ingresser, overskrifttitler og noe som heter byline. Det siste er der journalisten skriver navnet sitt. I noen artikler blir personer intervjua. Det hender ofte at avisene skriver om ting som egentlig ikke er så mye å skrive om. Sel om det er journalisten som skriver nyhetsartikkelen, er hun ikke selv til stede i teksten, for hun skriver ikke «jeg», og det er veldig sjeldent vi får se spørsmålene som hun spør. (83 ord)	

Hva er en *mellomittel*? Forklar begrepet med maksimalt 75 ord.

Ovenfor ser du prøvespørsmålet, nedenfor fem ulike elevsvar. Finn de sterke og svake sidene i elevsvarene.

Kommentar:

Svar A En mellomittel er noen ord som står mellom to avsnitt. Det er mange mellomtitler i lærerbøkene våre. Det er ganske mange mellomtitler i avisene åsså. Mellomtitlene har omtrent passe stor skrift, altså litt mindre en i overskriftene. Jeg kan ikke huske noen eksempler på mellomtitler, så jeg tar ikke med noen eksempler her. Det finnes forresten mellomtitler i noen ukeblader, for eksempel i Se og Hør. (66 ord)	
Svar B En mellomittel er en mellomstor tittel. Mellomtittelen står alltid mellom to ting, f eks to avsnitt eller to bilder. Når jeg bruker mellomtitler, syntes jeg ofte at det blir lettere å skrive videre, for da er det ikke så nøye om det som sto før mellomtittelen passer med det som kommer etterpå. Jeg tror alle ordene i en mellomittel pleier å få plass på samme linje, ellers blir det sikkeltig teit. (73 ord)	
Svar C En mellomittel er det samme som en avsnittsoverskrift, altså en liten tittel som står rett overfor et avsnitt i en tekst. Mellomtittelen gir leseren et signal om va det neste avsnittet skal handle om. Vi kan finne mellomtitler både i fagartikler og i nyhetsartikler. I fagartiklene er mellomtitlene veldig informative, i nyhetsartikler kan de være litt mer gåtefulle for å vekke nyskjerrighet og leselyst. (64 ord)	
Svar D Mellomtitler står alltid mellom to avsnitt, men hva er vitsen med de? En mellomittel kan bryte opp en lang tekst, slik at det blir mer luft på siden og ikke så tungt og lese. For avislesere som leser litt her og litt der, kan mellomtittelen virke som en ekstra inngangsport til teksten, og for avislesere som bare ser på bilder og leser over skriftene, kan mellomtittelen være en slags ekstratittel som leses sammen med hovedtittelen. De fleste mellomtitler er korte. (80 ord)	
Svar E De aller fleste avisartikler har mellomtitler. Vis du har kommet et stykke inn i en avisartikkel og ser en mellomittel som heter «Helt utrolig», vet du at det enten har skjedd noe utrolig eller at en godfjott har påstått at noe, for eksempel et selmål fra motsatt banehalvdel, er «helt utrolig». Her er eksempler på andre mellomtitler som kan ha stått på tryk: «Frosker skaper angst», «Savner bamsen sin» og «Eplemos og potetmos i turtermos». (75 ord)	

Kva er *personvern*? Forklar omgrepet med maksimalt 75 ord.

Ovenfor ser du prøvespørsmålet, nedenfor fem ulike elevsvar. Finn de sterke og svake sidene i elevsvarene.

Kommentar:

Svar A <p>Personvern er eit prinsip som gjeld for mest alle område av samfunnet: Lærarane mine kan ikkje snakke om meg til naboane sine, legen kan ikkje le av sjukdommane mine til kona si, og pressa kan ikkje skrive at eg er ein skitstøvel, sjølv om eg av og til kan være det. Men dersom eg var ein offentleg person, til dømes ordførar, og eg ramponerte bilar i Storgata, kunne omsynet til personvernet tapt for andre omsyn. (75 ord)</p>	
Svar B <p>Dersom klappstolen klappar samman og du blir sitjande fast i tre døgn, kan det hende at det kjem ein journalist forbi som får frykteleg lyst til å ta bilet av deg og skrive ei sak om ein 14 åring som dumma seg loddrett ut. Men journalisten kan ikkje gjere slikt, han må ta omsyn til deg og ikkje gjere sitvasjonen verre enn han allereie er, for det finst noko som heiter personvern. (72 ord)</p>	
Svar C <p>Personvern går ut på å beskytte personar som treng det. Til dømes kan det henne at ein mann er arrestert for å ha sagt noko stykt til ein annan, og då treng ikkje alle andre å få vite kva som er blitt sagt. Særleg viktig er det å beskytte born, som godt kan få leve vidare utan å få vite om alle stygge ord, tankar og hendingar som finst der ute i den store verda. (76 ord)</p>	
Svar D <p>Kva er personvern? Kort sagt er personvern eit prinsipp som går ut på at eit vanleg menneske skal ha rett til eit privatliv og rett til å halde opplysninger for seg sjøl. Ein mann som følgjer lova og vil leve i ro og fred, skal få lov til det. Derfor har ikkje avisene lov til å ta bilet av deg og smelle det opp på framsida utan å spørje om lov. Ytringsfridomen er ikkje absolutt. (75 ord)</p>	
Svar E <p>Innanfor norskfaget er personvern først og fremst knytt til publisering av tekstar. Innanfor sakprosa sjangrane finst det lovreglar for kva opplysningar vi har lov til å spreie om andre personar, og innanfor dei skjønnlitterære sjangrane finst det i alle fall moralske grenser for kor mykje og kor vilt ein kan fantasere rundt verkelege personar. I kriminalsaker er det til dømes slik at pressa normalt ikkje kan publisere namn og bilet av mistenksame personar. (72 ord)</p>	

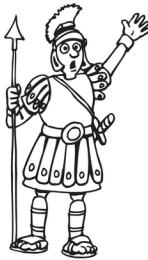
NYNORSK-QUIZ 1

FASIT

1. Kva for ei målform er hovudmålet til dei fleste elevane i Sogn og Fjordane og i Møre og Romsdal?
2. Kva for ei målform har desse elevane som sidemål?
3. Kva heiter det nasjonale teatret i hovudstaden som har nynorsk både som arbeidsspråk og scenespråk?
4. Kva heiter det største nynorskforlaget i Noreg?
5. Kva er dei to første bokstavane i nettadressa til nynorskversjonen av Wikipedia? (Vi er ikkje ute etter «[http](http://)» ...)
6. Kva var det offisielle namnet på nynorsk fram til stortingsvedtaket i 1929?
7. Korleis lyder den andre verselinja i denne songen av Aasmund Olavsson Vinje: «Blåmann, Blåmann, bukken min!»?
8. Korleis lyder den andre verselinja i denne songen av Per Sivle: «Den fyrste song eg høyra fekk,»?
9. Korleis lyder den andre verselinja i denne songen av Ivar Aasen: «Mellom bakkar og berg utmed havet»?
10. Korleis lyder den andre verselinja i denne songen av Jakob Sande: «Det lyser i stille grender»?
11. I ei barnebok frå 2008, skriven av Kari Stai, finst ein Jakob som alltid seier «ja». Kva heiter kameraten som alltid seier «nei»?
12. Forfattaren Lars Mæhle skreiv ei ungdomsbok med tittelen *Keeperen til Tunisia*. Kva vart namnet på spelefilmen?
13. Kva heiter forfattaren bak *Tonje Glimmerdal* og *Vaffelhjarte*?
14. Kva gjer grisen i songen *Kveldssong for deg og meg*?
15. Aasmund Olavsson Vinje var den første journalisten som skreiv på nynorsk. Kva for eit kjent fjellområde fann han på namnet til?
16. Ein sunnmøring er kjent som den største språkforskaren Noreg har fostra. Kva heiter han?
17. Kva heiter den kommunen der Ivar Aasen vart fødd?
18. Kva heiter interesseorganisasjonen som kjempar for å fremje nynorsk?
19. I fire fylke har fylkesmennene plikt til å skrive på nynorsk. Kva heiter desse fylka?
20. Tre europeiske land har ulik skrivemåte på bokmål og nynorsk. Kva heiter desse tre landa?
1. Nynorsk
2. Bokmål
3. Det Norske Teatret
4. Det Norske Samlaget
5. Nn
(nn.wikipedia.org)
6. Landsmål
7. «tenk på den vesle guten din»
8. «var mor sin song ved vogga»
9. «heve nordmannen fenge sin heim»
10. «av tindrande ljós i kveld»?
11. Neikob
12. Keeperen til Liverpool
13. Maria Parr
14. Grisen står og hyler
15. Jotunheimen
16. Ivar Aasen
17. Ørsta
18. Noregs Mållag
19. Hordaland, M&R, Rogaland og S&F
20. Norge, Austri og Kvite-Rusland

NYNORSK-QUIZ 2

	SANT	USANT
1. Dersom du skiftar til nynorsk språk i «Facebook», blir også logoen endra – til «Fjesboka».		
2. Det nynorske nettidsskriftet <i>Magasinett</i> vart oppretta i 1996, med tekstar skrivne for ungdomar.		
3. Sjølv om landet vårt heiter både Norge og Noreg på norsk, er det ulovleg å bruke namnet «Noreg» på myntar og frimerke.		
4. Då den første læreboka med tekstar på landsmål kom i 1863, advarte riksmålsfolket lærarane mot å «undervise i folkekloyyving».		
5. Fram til 1892 var det lov å syngje salmar på riksmål i kyrkjene, men ikkje på landsmål.		
6. Når Stortinget truleg vedtar ei modernisert Grunnlov i 2014, skal lovteksten ligge føre både på bokmål og nynorsk.		
7. I 1885 vedtok Stortinget å jamstelle riksmål og landsmål, slik at Noreg fekk to offisielle målformer. Partiet Høgre stemte imot.		
8. Ni av dei ti bøkene som vart mest selde i Noreg i 2012, var skrivne på nynorsk.		
9. Når Stortinget opnar om hausten, må den yngste medlemmen av regjeringa lese opp trontalen på nynorsk.		
10. Norsk Ordbok er ei framstilling av ordtilfanget i dei norske dialektane. Arbeidet starta i 1930 og skal vere ferdig i 2014.		
11. Då VG skulle kåre det vakraste ordet i landet i 2004, vann «kjærleik» med klar margin.		
12. Journalistar i riksaviser som VG, Dagbladet og Aftenposten får ikkje lov til å skrive på nynorsk sjølv om dei har nynorsk som hovudmål.		
13. På den same måten som Riksmålsforbundet har vedtak om å øydeleggje nynorsken, ønskjer Noregs Mållag død over bokmålet.		
14. Talet på nordmenn som har lært nynorsk på skulen, blir lågare og lågare for kvart år.		
15. I nynorskleksikonet Allkunne, som handlar om nynorsk kulturhistorie, er ikkje «Henrik Ibsen» eingong eit oppslagsord.		
16. Den norske kongen må skrive på nynorsk minst tre månader kvart år: Kong Harald V skriv på nynorsk frå juni til august.		
17. Kvar jul kjem det ut julehefte på nynorsk, til dømes <i>Smørbukk</i> , <i>Vangsgutane</i> og <i>Tuss og Troll</i> .		
18. Når nordmenn skriv brev på nynorsk til ulike statsorgan, har dei krav på å få svar i same målform, altså på nynorsk.		
19. I Donald-historia «Eggmysteriet», der Donald og nevøane hans drar til Andesfjella, møter dei ei indianarstamme som snakkar vossamål.		
20. Då J.R.R. Tolkiens «Lord of the Rings» vart omsett til nynorsk i 2006, vart tittelen «Ringdrotten» – og hobbitane prata halling.		

QUIZ I

LATINSKE ORD OG UTTRYKK

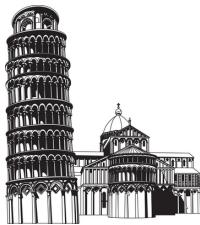

1. En mann sier: «Jeg foreslår at vi ad hoc oppretter et utvalg.» Hva betyr *ad hoc* her?
- V en annen gang
P for moro skyld
M til dette formålet
R på liksom
2. På latin betyr *jocus* «spøk». Hvilket norsk ord stammer fra *jocus*?
- E alvor
Æ fokus
U Jesus
Y juks
3. «Vi her nord kan kun håpe på fru fortuna», skriver Avisa Nordland. Hvem var *Fortuna*?
- G gudenes konge
K kjærighetens gudinne
N lykkens gudinne
L havets gud
4. «*Memento mori*», skulle slavene hviske til triumferende hærførere. Hva betyr uttrykket?
- T «Husk at du skal dø.»
B «Du hadde ikke vunnet uten meg.»
N «Det var dødskult at du vant.»
S «Dette skulle moren din ha sett.»
5. Hva betyr *Anno Domini* (A.D.)?
- F «Domkirkeklokkeviser»
L «Jeg hater dominospill»
K «I det Herrens år»
P «Det går virkelig ikke an»
6. Hva er et *desennium*?
- O et år
A et tiår
E et århundre
I et årtusen
7. Hva betyr det latinske uttrykket «*Cogito ergo sum*»?
- P «Bare skurker gir bort mer enn de eier.»
R «Den dovne skriver opp det han gjør.»
H «Gresset er grønnere på den andre siden.»
B «Jeg tenker, altså er jeg.»
8. Den store bøyemuskelen i overarmen kalles *biceps*. Hvor mange hoder har bicepsen?
- U ett
I to
E tre
A fire
9. I én million har vi seks nuller. Hvor mange nuller er det i en *kvadrillion*?
- K 12 nuller
J 18 nuller
N 24 nuller
R 30 nuller
10. Hva er et *monument*?
- A et langt øyeblikk
O en type cement
Å et startnummer
E et minnesmerke
11. Brettspillet Ludo har vært populært i generasjoner. Hva betyr *ludo* egentlig?
- T Jeg leker
L Gjentakelse fryder
D Livsstilssjukdom
S Lillebror Utfordrer Dum Onkel
12. Dronning Elizabeth II har kalt 1992 et *Annus Horribilis*. Hva betyr uttrykket?
- A et merkelig år
O et vidunderlig år
T et fryktelig år
R et glemt år

FINN LØSNINGSORDET:

Fyll inn bokstaven som står
foran riktig svaralternativ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

QUIZ II

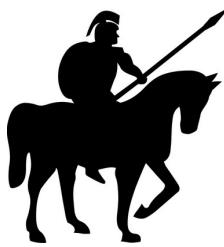
LATINSKE ORD OG UTTRYKK

1. Hva betyr det latinske uttrykket «*Errare humanum est*»?
S «Mennesket er farligst av alle dyr.»
F «Folk flest er temmelig rare.»
P «Et menneske er størst når det kneler.»
N «Det er menneskelig å feile.»
2. Hva betyr «*pater familias*», litt spøkefullt?
E «farfaren til Gud»
A «prestefamilien»
O «familiepresten»
U «familiens overhode»
3. Hvilke to måneder er oppkalt etter romerske keisere?
L januar og februar
T mars og april
N mai og juni
D juli og august
4. Hvilket månedsnavn betyr på latinsk «den niende måneden»? (Tips: Tell på spansk!)
Ø september
E oktober
I november
Y desember
5. Hva betyr «*Quo vadis?*» på norsk?
W «Hva heter broren din?»
S «Hvor går du hen?»
T «Hvorfor bryr du deg?»
M «Hjem har knabba vaskevannet?»
6. Det er blitt sagt at Erik Ponti, hovedpersonen i Jan Guillous *Ondskapen*, er forfatterens «*alter ego*». Hva innebærer dette?
T at romanfiguren likner mye på forfatteren
K at romanfiguren oppfører seg egoistisk
L at forfatteren ber til Gud for romanfiguren
F at forfatteren bør glemme romanfiguren
7. En kvinne sa en gang: «Nå er jeg *de facto* den mektigste i byen vår.» Hva betyr «*de facto*»?
D «absolutt ikke»
L «heldigvis»
K «i realiteten»
V «dessverre»
8. Hva mener en katolsk prest når han sier «*Pax vobiscum!*»?
Ø «Hold hviledagen hellig!»
O «Fred være med dere!»
A «Ti stille, du er kvinne!»
U «Maten er servert!»
9. Hva er et «*curriculum vitae*», altså en CV?
L en oversikt over livsløpet til en person
G et ydmykende avslag på en søknad
R en nøyaktig gjengivelse av et fotografi
T en vitamininnsprøytning i pilleform
10. Med et latinsk faguttrykk kalles sykdommen for «*cancer*». Hva kalles den på norsk?
U influensa
O kreft
A røde hunder
Å vannkopper
11. Hva innebærer det at en historie starter «*in medias res*»?
M Historien starter i et mediekonsern.
P Historien starter med en avsløring.
R Historien starter med en naturskildring.
N Historien starter rett i handlingen.
12. Hvilken ordforklaring passer best til det latinske ordet «*minimum*»?
I en liten mengde som ikke kan bli mindre
Y den midterste verdien i en tallrekke
E den største mulige verdien noe kan ha
A den tallverdien som er nærmest null

FINN LØSNINGSORDET:

Fyll inn bokstaven som står foran riktig svaralternativ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

QUIZ III

LATINSKE ORD OG UTTRYKK

1. Kva skal du gjere om nokon ber deg om å bøye eit ord «*a verbo

P positiv, komparativ og superlativ form
B bunden og bunden form
V nominativ, akkusativ og dativ
T presens, preteritum og presens perfektum

2. «Dei krangla i ti år, og så nådde dei ei form for *modus vivendi*. Kva tyder «*modus vivendi*»?

AE «ein måte å ete brød på»
Y «ein måte å unngå snorking på»
R «ein måte å leve saman på»
H «ein måte å ta hemn på»

3. 21-åringen sa han hadde tid til kollokvium før quizen. Kva tyder ordet «*kollokvium*»?

O nedlasting av forelesingar frå internett
U nasking av leksikon og andre oppslagsbøker
E diskusjon om pensum med medstudentar
A styrketrening kombinert med yoga-øvingar

4. Kva tyder det olympiske slagordet «*citius, altus, fortius*»?

L «hardare, sleipare, tøffare»
D «blidare, snillare, penare»
N «raskare, høgare, sterkare»
J «fleire jenter, meir vin, meir sang»

5. Kva tyder det latinske ordet «*veto*»?

I «Eg forbyr.»
AE «Eg tenkjer.»
U «Eg elskar.»
E «Eg spring.»

6. Kva vil det seie at ein person møter «*in persona*»?

N Han møter sjølv opp.
R Han møter seg sjølv i døra.
S Han møter ingen andre personar.
T Han møter mange andre personar.

7. Det norske brennevinet «akevitt» er ei forvansking av det latinske uttrykket «*aqua vitae*». Kva tyder uttrykket?

G «livsens vatn»
S «mot og stridslyst»
N «halvt banditt»
P «fyr og flamme»

8. Kva snakka romarane om då dei snakka om «*ultima thule*»?

S landet lengst mot nord
N den aller beste vitsen om grekarane
M den klokaste spåkvinnna i sør
R styrkedråpane til gallarane

9. Kva har skjedd om du får melding om at tilstanden er «*status quo*»?

P Noko er blitt mykje betre.
L Det har ikkje skjedd noko.
R Noko er blitt mykje verre.
S Store endringar er på gang.

10. Kva var «*examen artium*» fram til 1982?

E avsluttande eksamen på vidaregåande
Y praktisk eksamen i kunst og handverk
O munnleg eksamen om dyreriket
A skriftleg eksamen med sju fag på ein dag

11. «Luxembourg er EUs rikaste land *per capita*», skriv DN. Kva tyder «*per capita*»?

I «per innbyggjar»
A «per kvadratkilometer»
E «per dags dato»
U «per definisjon»

12. Kva vil det seie å ta seg *noko ad notam*?

H å ete mat som er forderv
R å legge merke til noko
S å kle på seg varmt yttertøy
G å lytte til klassisk musikk*

FINN LØSNINGSORDET:

Fyll inn bokstaven som står
foran riktig svaralternativ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

QUIZ IV

LATINSKE ORD OG UTTRYKK

1. Ein lærar sa: «Tanken om at elevane skal ha rett til å bruke kalkulator, er blitt vidareført in *absurdum*.» Kva tyder «*in absurdum*»?
P «til andre fagområde»
Y «på ein krigerisk måte»
G «til det meiningslause»
S «på aller beste måte»

2. Kva tyder uttrykket «*Carpe diem*»?
A «Grip dagen»
O «Frykt ulven»
U «Smil til verda»
E «Gå til du stuper»

3. I avisar kan vi finne den faste overskrifta «*In memoriam*»? Kva tyder uttrykket?
L «Meiningar om mangt»
T «Til minne om»
V «Matoppskrifter»
N «Fem kjappe»

4. «Då Gadaffi vart skoten, blei Libya som eit *tabula rasa*. Opprørarane måtte skape eit nytt samfunn.» Kva tyder «*tabula rasa*»?
Å «rasande rovdyr»
Y «fantasiland»
U «forsvinningsnummer»
E «rein tavle»

5. Kva tyder «notabene», ofte forkorta «NB»?
S «Legg godt merke til»
T «Kyss, klapp og klem»
R «Dirigentstav»
N «Nokså bra»

6. Kva er ein «*primus motor*»?
V ein reservemotor på passasjerfly
L ein person som sete noko i gang
N eit apparat for å varme opp mat
P ein maskin for å lage mysost

7. Kva er spesielt med prisar og medaljar som blir delte ut *posthumt*?
I Dei kjem på døra med postboden.
A Dei er til personar som ikkje er i live
E Dei blir delte ut til soldatar på post
U Dei er berre til låns for ein kort periode

8. Kva inneber det om rektor seier at han vil diskutere noko i *plenum*?
G Han vil diskutere noko med alle til stades.
F Han vil diskutere noko på tomannshand.
R Han vil diskutere noko med seg sjølv.
B Han vil diskutere noko med høgare makter.

9. Kva tyder eigentleg uttrykket «*in mente*»?
K «i sin beste alder»
J «i beste meining»
D «i gamle dagar»
S «i hukommelsen»

10. Kva vil det seie å *hospitere* på ein skule?
N å repetere stoff frå lågare årstrinn
M å ta del i undervisning utan å vere fast elev
R å kvile seg på kontoret til helsesøstera
T å gå opp til praktisk eksamen i kroppsøving

11. Kanskje seier mor di at du er eit *unikum*. Kva tyder uttrykket?
Y «eit krydder i kvardagen»
Å «noko heilt eineståande»
Ø «noko ein helst vil unngå»
Æ «eit ganske lite publikum»

12. Ein mann som å hestekjøt på ein kvardag i vikingtida, var verkeleg ein «*persona non grata*». Kva er ein «*persona non grata*»?
S ein person å sjå opp til
N ein person utan folkeskikk
R ein skrubbsvolten person
L ein uønskt person

FINN LØSNINGSORDET:

Fyll inn bokstaven som står
foran riktig svaralternativ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

QUIZ V

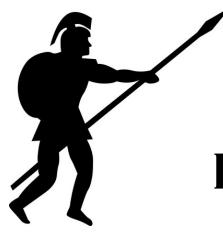
LATINSKE ORD OG UTTRYKK

1. Fjellklatreren og filosofen Arne Næss løftet fram begrepet «*homo ludens*» for det norske folk. Hva betyr uttrykket?
D «det oppreiste mennesket»
H «det tenkende mennesket»
S «det lekende mennesket»
J «det lyttende mennesket»
2. Forkortelsen «PS» stammer fra det latinske «*postskriptum*». Hva betyr uttrykket egentlig?
J «etter skriften»
P «med en annen farge»
R «av en annen forfatter»
S «ren løgn»
3. Keiser Julius Cæsar er berømt for ordene «*vene, vidi, vici*». Hva betyr utsagnet?
I «Terningen er kastet»
Y «Også du, min sønn Brutus»
Ø «Jeg kom, jeg så, jeg vant.»
E «Kjære vakre vene»
4. Hva vil det si at en handling er *legitim*?
D at den er moralsk forsvarlig
R at den kan knyttes til legghårene
L at den har å gjøre med livet i havet
M at den lokker fram seksuelle tanker
5. Hva innebærer det at domstol dømmer en person *in absentia*?
O at dommen er høyst urettferdig
Y at den tiltalte ikke er til stede
U at den tiltalte blir landsforvist
A at dommeren er kjøpt og betalt
6. Hva er en «*perpetuum mobile*»?
P en flyttbar oljeplattform
K en evighetsmaskin
D en omreisende musiker
V et høyhastighetstog
7. «Thor Gjermund Eriksen er NRK-sjef, men våger han å sette seg opp mot *vox populi*?» Hva betyr «*vox populi*» her?
T «folkets røst»
K «parafinvoksprodusentene»
N «halvvoksne popstjerner»
R «konkurrentene i TV2»
8. Hva vil det si å gi gifte seg *pro forma* (av latinsk «*pro forma*»)?
I å gifte seg bare på papiret
Å å gifte seg uten foreldrenes samtykke
E å gifte seg ute i naturen, uten prest
O å forlove seg med kjæresten sin
9. Hvor får du vondt hvis du rammes av et slag i *solar plexus*?
G I mellomgulvet, øverst i magen
N I kraniet, på undersiden av hjernen
S I enden av fordøyelsessystemet
B I overkjeven, mellom hjørnetennene
10. Hvor skal han, studenten på vei til *campus*?
R på vei til sitt første jobbintervju
L til studentboligene i nabobydelen
H til området der universitetet holder til
B på campingferie med studievenner
11. Hva er et *imperium*?
O et forhold som tyder på noe bestemt
I et skrift i Det nye testamentet
A et metallisk grunnstoff i flytende form
E en verdensmakt eller en kolonimakt
12. «Sorry, jeg glemte avtalen. *Mea culpa ...*. Studer sitatet. Hva betyr «*mea culpa*»?
G «du lever bare én gang»
V «sola Skinner»
T «min feil»
M «dritt og dra»

FINN LØSNINGSORDET:

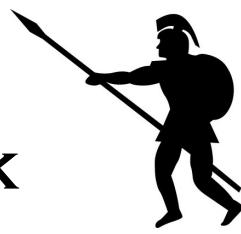
Fyll inn bokstaven som står
foran riktig svaralternativ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

QUIZ VI

LATINSKE ORD OG UTTRYKK

1. Det latinske uttrykket «et cetera» kan forkortes til «etc.». Hva betyr uttrykket?
L «eventuelt»
N «samme år»
T «høyde over havet»
S «og så videre»

2. «Magnus Carlsen var en konkurransemann, primus inter pares og i den siste tida enda litt mer.» Hva betyr «primus inter pares»?
G «rask som lynet»
K «fremst blant likemenn»
L «alltid tidlig i seng»
P «til stede der det skjer»

3. Hva mener fotballtreneren din om han sier at du er en Ronaldo *in spe*?
I at du er til inspirasjon for Ronaldo
A at du er en framtidig Ronaldo
U at du er det motsatte av Ronaldo
E at du dufter omtrent som Ronaldo

4. Hva er et *auditorium*?
D et lokale til vitenskapelige forsøk
K en samling av pressede planter
R en sal ment for forelesninger
N et fuglebur i en zoologisk hage

5. Hva er et *sanatorium*?
T en glasskasse til å ha levende fisk i
R en bygning der døde blir bisatt og brent
P et kursted i landlige omgivelser
M et rom for innendørs kunstig soling

6. Hvilket hav omtalte romerne som *Mare nostrum* («vårt hav»)?
J Atlanterhavet
H Stillehavet
K Rødehavet
S Middelhavet

7. Hvilken kroppsdel skjuler seg bak fagordet «kranium» (*cranium* på latin)?
T stortåa
K hodeskallen
V lårbeinet
L albuen

8. I hvilken av setningene er den latinske forkortelsen NN (*nomen nescio*) fornuftig brukt?
U «Loftsleiligheten hadde både NN og TV.»
Å «Jobbsøkeren glemte å skrive ut en NN.»
Y «Er det sant, NN, at du hater nettnett?»
Ø «Turngruppa er god NN for idrettslaget.»

9. Hva innebærer det at noe skjer *post mortem*?
N at det skjer på en post i et orienteringsløp
T at det skjer etter døden
B at det skjer på ordre fra moren
D at det skjer i brevs form

10. «Bonden fikk skryt for eplene, enten de kom på flaske eller in natura.» Hva betyr «in natura»?
L «som flaskepost»
R «ferdig oppskåret»
P «kokt i rent vann»
T «i naturlig tilstand»

11. Hva betyr egentlig ordet «promille»?
U «per femti»
A «per hundre»
E «per tusen»
O «per million»

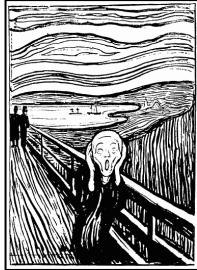
12. Hva innebærer det at noe går *ad undas*?
R at det går til helvete
N at det går ut på det samme
L at det går riktig så bra
T at det går som forventet

FINN LØSNINGSORDET:

Fyll inn bokstaven som står
foran riktig svaralternativ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Slik oppgir vi kilder på skolen vår:

Bøker		<p>Dette skal med i kildelisten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navn på forfatter/redaktør • Utgivelsesår • <i>Boktittel</i> • Utgivelsessted • Forlag 	<p>Eksempler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoel, Ole Jacob (2011). <i>Åge. Norges største rocker</i>. Oslo: Gyldendal • Ingvaldsen, B. & Kristensen, I. (2006). <i>Makt og menneske. Historie 8</i>. Oslo: Damm • Singh, Simon (1998). <i>Fermats siste sats</i>. Oslo: Aschehoug
Aviser og blader		<p>Dette skal med i kildelisten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navn på forfatter • Utgivelsesår/-dato • Tekstens tittel • <i>Navn på avis/blad/magasin</i> • Utgavenummer (bare for blader og magasiner) • Sidelall 	<p>Eksempler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruheim, Magnhild (2010). Nabospråk skal være morsomt. <i>Språknytt</i>, 4, side 6–9 • Friedman, Thomas L. (2013, 21. april). How to Put America Back Together Again. <i>The New York Times</i>, side 7 («The Opinion Pages») • Lund, Joachim (2013, 21. april). Hvor mye er for mye? [Om barn og skjermbrøtt]. <i>Aftenposten</i>, side 3 («Kultur og meninger»)
Tekster fra internett		<p>Dette skal med i kildelisten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navn på forfatter, eventuelt navn på institusjon eller nettsted • Publiseringsdato (hvis mulig) • Tekstens tittel • Nedlastningsdato • Nettadressen (NB: kopier og lim inn!) 	<p>Eksempler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fanebust, Maria (2013, 6. april). Kjønnsdiskriminering hos frisøren. <i>BTbatt</i>. Hentet 26. april 2013 fra http://blogg.bt.no/btbatt/2013/04/06/4633/ • Skrivesenteret (2012, 6. mars). Rapportskriving i Naturfag. Hentet 3. mars 2013 fra http://www.youtube.com/watch?v=FJB5K6_7AmM • Wikipedia. Svartsvane. Hentet 21. april 2013 fra http://nn.wikipedia.org/wiki/Svartsvane
Bilder		<p>Dette skal med i kildelisten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navn på maler/fotograf/filmskaper • Tilblivelsesår • Verkets navn • Type verk kan oppgis i hakeparentes [maleri]. • (Opplysninger om hvor man kan finne bildet) 	<p>Eksempler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Artiga Photo. Portrait of athlete. Hentet 2. mai 2013 fra http://www.corbisimages.com/stock-photo/rights-managed/42-43341139/portrait-of-athlete?popup=1 • Munch, Edvard (1895). Skrik. [Litografi]. Flaatten, Hans-Martin Frydenberg (red.) (2012): <i>Edvard Munch – nærbilde av et geni</i>. Oslo: Sem & Stenersen, side 98

Huskeregler om kildebruk:

- Når vi skriver fagartikler, skal vi være åpne og ærlige om hvor vi henter opplysningene våre ifra: God kildebruk øker troverdigheten til den som skriver!
- Vi trenger ikke å oppgi kilde hvis opplysningen er velkjent, for eksempel at det var i 1814 at Norge fikk sin egen grunnlov.
- Vi retter ikke opp skrivefeil fra det opprinnelige sitatet.
- Slik kan du sitere kilder i din egen tekst:
 - Forfatteren Ole Jacob Hoel skriver om Åge at han var «fornøyd» (Hoel 2012, s. 39).
 - Ifølge Kaye Stearman kan dødsstraff noen ganger være berettiget (Stearman 2009).
 - Forfatteren åpner slik: «Jeg tenker så ofte, så ofte på navnet ditt» (Pohl 1998, s. 5).

KOMPETANSEMÅLENE

Planlegger du vurderingssituasjoner der du innlemmer flere kompetansemål? Da kan det være greit å kippe å ha kompetansemålene på små lapper og sortere dem:

1 MUNTLIG	lytte til, oppsummere hovedinnhold og trekke ut relevant informasjon i muntlige tekster
2 MUNTLIG	lytte til, forstå og gjengi informasjon fra svensk og dansk
3 MUNTLIG	samtale om form, innhold og formål i litteratur, teater og film og framføre tolkende opplesning og dramatisering
4 MUNTLIG	delta i diskusjoner med begrunnede meninger og saklig argumentasjon
5 MUNTLIG	presentere norskfaglige og tverrfaglige emner med relevant terminologi og formålstjenlig bruk av digitale verktøy og medier
6 MUNTLIG	vurdere egne og andres muntlige framføringer ut fra faglige kriterier
7 SKRIFTLIG	orientere seg i store tekstmengder på skjerm og papir for å finne, kombinere og vurdere relevant informasjon i arbeid med faget
8 SKRIFTLIG	lese og analysere et bredt utvalg tekster i ulike sjangere og medier på bokmål og nynorsk og formidle mulige tolkninger
9 SKRIFTLIG	gjengi innholdet og finne tema i et utvalg tekster på svensk og dansk
10 SKRIFTLIG	skrive ulike typer tekster etter mønster fra eksempeltekster og andre kilder
11 SKRIFTLIG	gjenkjenne virkemidlene humor, ironi, kontraster og sammenligninger, symboler og språklige bilder og bruke noen av dem i egne tekster
12 SKRIFTLIG	planlegge, utforme og bearbeide egne tekster manuelt og digitalt, og vurdere dem underveis i prosessen ved hjelp av kunnskap om språk og tekst
13 SKRIFTLIG	uttrykke seg med et variert ordforråd og mestre formverk, ortografi og tekstbinding

14 SKRIFTLIG	skrive kreative, informative, reflekterende og argumenterende tekster på hovedmål og sidemål med begrunnede synspunkter og tilpasset mottaker, formål og medium
15 SKRIFTLIG	integrere, referere og sitere relevante kilder på en etterprøvbar måte der det er hensiktsmessig
16 SP-LI-KU	gjenkjenne retoriske appellformer og måter å argumentere på
17 SP-LI-KU	drøfte hvordan språkbruk kan virke diskriminerende og trakasserende
18 SP-LI-KU	gjøre rede for noen kjennetegn ved hovedgrupper av talemål i Norge, og diskutere holdninger til ulike talemål og til de skriftlige målformene nynorsk og bokmål
19 SP-LI-KU	beherske grammatiske begreper som beskriver hvordan språk er bygd opp
20 SP-LI-KU	bruke grammatiske begreper til å sammenligne nynorsk og bokmål
21 SP-LI-KU	forklare bakgrunnen for at det er to likestilte norske målformer, og gjøre rede for språkdebatt og språklig variasjon i Norge i dag
22 SP-LI-KU	gjøre rede for utbredelsen av de samiske språkene og for rettigheter i forbindelse med samisk språk i Norge
23 SP-LI-KU	presentere temaer og uttrykksmåter i et utvalg sentrale samtidstekster og noen klassiske tekster i norsk litteratur
24 SP-LI-KU	gi eksempler på og kommentere hvordan samfunnsforhold, verdier og tenkemåter framstilles i oversatte tekster fra samisk og andre språk
25 SP-LI-KU	beskrive samspillet mellom estetiske virkemidler i sammensatte tekster, og reflektere over hvordan vi påvirkes av lyd, språk og bilder
26 SP-LI-KU	presentere resultatet av fordypning i to selvvalgte emner: et forfatterskap, et litterært emne eller et språklig emne og begrunne valg av tekster og emne
27 SP-LI-KU	forklare og bruke grunnleggende prinsipper for personvern og opphavsrett ved publisering og bruk av tekster

FASITSIDER

Ordforklaring (nyhetsartikkelen) – side 21

I **svar A** sier eleven ingenting om hvordan stoffet er disponert og lite om innholdet. Derimot kommenterer eleven layouten med et visst hell, og eleven behersker flere faguttrykk. Skrivemåten er litt hverdagslig («en slaks») og for subjektiv («Jeg liker best ...»). Feilstavede ord: «slaks», «nyhetsartikkler» og «iallefall»

Svar B inneholder mange korrekte og vesentlige opplysninger, men grensen mellom en notis og en nyhetsartikkelen går heller ved 100 ord enn ved 1000 ord. Ordbruken er litt hverdagslig, se for eksempel ord nummer fire («noe»). Senere kunne eleven ha brukt uttrykk som «intervjuobjekt» og «opp gir kilder». Feilstavede ord: «Sjornalisten», «altid», «1.000»

I **svar C** svarer eleven ikke på oppgaven: Han definerer begrepet nyhetssak, ikke begrepet nyhetsartikkelen. I den siste yttringen er eleven upresist og skriver «god nyhet» istedenfor «god nyhetssak». Den siste yttringen i elevsvarer er krøkkete. Feilstavede ord: «nyhetskriteriumene», «viktihet» og «sjendiser»

Svar D inneholder mange korrekte og vesentlige opplysninger, og eleven bruker forholdsvis mange faguttrykk på en god og klargjørende måte. Feilstavede ord: «fallene», «o.s.v.» og «løssalgs avisene»

Svar E inneholder flere korrekte opplysninger, men lite om innhold og oppbygning. Eleven er upresist når hun skriver at «de tekstene som vi finner i avisene, kalles nyhetsartikler», for det finnes også mange andre avissjanger. Det er litt rart å nevne ingress før

«oveskrifttitler» (det sistnevnte ordet er smør på flesk). For øvrig er svaret noen ord for langt i forhold til føringen som er gitt. Feilstavede ord: «interjuet», «sel» og «skjelden»

Ordforklaring (mellomtittel) – side 22

Svar A er ufullstendig, upresist og uryddig. Eleven skriver upresist («omtrent passe stor») om mellomtitlenes form – og ingenting om funksjonen til mellomtitlene. Lærebøker, aviser og ukeblad kunne vært nevnt samtidig. Skrivefeil: «lærerbökene» (skriv «lærerbøkene»), «åsså» (skriv «også») og «en» (skriv «enn»)

Svar B er preget av omtrentlige kunnskaper og upresis ordbruk. Mellomtitler står ikke mellom to bilder. I en ordforklaring passer det dårlig å framheve seg selv («jeg»). Skrivefeil: «f eks» (skriv «f.eks.») eller «for eksempel», «syntes» (skriv «syns» eller «synes») og «sikkelig» (skriv «skikkelig»)

Svar C inneholder mye god og vesentlig informasjon, og eleven beskriver forskjeller mellom mellomtitler i ulike sjanger. Eleven mestrer mange faguttrykk. Skrivefeil: «overfor» (skriv «over»), «va» (skriv «hva») og «nyskjerrighet» (skriv «nyskjerrighet»)

Svar D inneholder mye informasjon om hva som er hensikten med mellomtitler, men overskridet grensen på 75 ord. Ordbruken er presis, og underveis bruker eleven flere faguttrykk. Skrivefeil: «de» (skriv «dem»), «tungt og lese» (skriv «tungt å lese») og «over skriftene» (skriv «overskriftene»).

Svar E er upresist og inneholder mange uvesentligheter. De mange eksemplene er jevnt over dårlige. Skrivefeil: «Vis» (skriv «Hvis»), «selmål» (skriv «selvmål»), og «tryk» (skriv «trykk»)

Ordforklaring (personvern) – side 23

I **svar A** forklarer eleven klart og tydeleg kva personvern går ut på, men kanskje brukar han litt mange ord for å få fram poenget. Skrivefeil: «prinsip» (skriv «prinsipp»), «være» (skriv «vere»), og «rammonerte» (skriv «ramponerte»)

I **svar B** bruker eleven ein situasjon for å forklare prinsippet. Det får han til, men eigentleg får sjølv prinsippet liten plass. Sjølv om eleven skriv godt, greier han ikkje å markere seg som ein elev med store norskfaglege kunnskapar. Skrivefeil: «samman» (skriv «saman»), «14 åring» (skriv «14-åring»), og «sitvasjonen» (skriv «situasjonen»)

I **svar C** ser eleven ut til å blande saman personvern og sensur: Det er ikkje publikum som treng vern mot dei som blir omtala, snarare omvendt. Skrivefeil: «henne»

(skriv «hende»), «arestert» (skriv «arrestert»), og «stykt» (skriv «stygt»)

Latinske ord og uttrykk 4 – side 29

Løsningsord: GATESLAGSMÅL

I **svar D** har eleven med mange korrekte og viktige opplysningar, og han brukar fleire relevante faguttrykk på ein klargjerande måte. Skrivefeil : «vaneleg» (skriv «vanleg»), «opplysninger» (skriv «opplysningar»), og «sjøl» (skriv «sjølv»)

I **svar E** har eleven med mange korrekte og viktige opplysningar, og han brukar fleire relevante faguttrykk på ein klargjerande måte. Skrivefeil: «sakprosa sjangrane» (skriv «sakprosasjangrane»), «publisere» (skriv «publisere»), og «mistenksame» (skriv «mistenkte»).

Latinske ord og uttrykk 5 – side 30

Løsningsord: SJØDYKTIGHET

Latinske ord og uttrykk 6 – side 31

Løsningsord: SKARPSKYTTER

Nynorsk-quiz 2 – side 26

	SANT	USANT
1		X
2	X	
3		X
4	X	
5	X	
6	X	
7	X	
8		X
9	X	
10	X	
11	X	
12	X	
13		X
14		X
15	X	
16		X
17	X	
18	X	
19	X	
20	X	

Latinske ord og uttrykk 1 – side 26

Løsningsord: MYNTKABINETT

Latinske ord og uttrykk 2 – side 27

Løsningsord: NUDISTKOLONI

Latinske ord og uttrykk 3 – side 28

Løsningsord: TRENINGSLEIR

Norsknytt

Norsknytt nummer 3-2013

Returadresse:
Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

Nordahl Grieg (1902–1943), London, desember 1941

De norske barnenes sang

*Vi barn er også Norges vakt
i nødens dager hjemme.
Vår stumme krig mot overmakt
må ingen voksne glemme.
De kjemper, sier de, for oss;
men sammen er det vi skal slåss,
for vi har ikke mindre tross
enn mange som er eldre.*

*Vi har en far, en bror, en venn,
som er gått ut i striden.
Vi har sett glimt av bleke menn
hvis navn skal lyse siden.
De som er ute, er oss nær.
Fra havet venter vi vår hær,
når den står inn i vestenvær
med vinger over Norge!*

*Oss er det bruk for likefullt;
vi bærer frihetsflammen.
Gla kan vi tåle frost og sult,
fordi vi holder sammen
De skudd som falt, skal vi gi svar:
hvert barn som har fått drept sin far
er ikke ensomt, for det har
oss norske barn til søsken.*

*Vi ser den tyske vernemakt
(som snakker om sin øre).
Hver dag skal tenkes i forakt:
slik vil vi ikke være.
De trår de svake under hæl.
de piner legeme og sjel,
de lever for å slå i hjel.
Dem vil vi ikke ligne!*

*Vi vil bli sterke, hårde med;
men innenfor vår styrke
har vi et sinn, har vi en fred,
har vi en jord å dyrke.
Vi fikk et land hvor viddens vind
går ren og fri i stjerneskinn,
og finnes hatet i vårt sinn
er det fordi vi elsker.*

*Vi barn skal se den sprengt en vår,
den store fangeleiren.
Alt som kan gro, må lege sår,
for det er også seiren!
Den dag det siste slag er slått,
da skal de voksne ha forstått:
Vi skulle kjempet like godt.
Men vi skal bygge bedre!*